

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Hry na rozvoj sociálních dovedností pro děti předškolního věku

Vypracoval: Nikola Jedličková

Vedoucí práce: PaedDr. Alena Váchová

České Budějovice 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vykonala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Poděkování

Mé poděkování patří především PaedDr. Aleně Váchové za její vedení, ochotu, užitečné rady a pomoc při zpracování. Velké poděkování rovněž patří dětem a paní učitelce mateřské školy za možnost realizace, trpělivost a vstřícný přístup.

Abstrakt

Bakalářská práce pojednává o důležitosti rozvoje sociálních dovedností předškolních dětí prostřednictvím her. Hry se zaměřují na spolupráci mezi dětmi, dobré chování k druhým lidem a schopnost komunikace. Teoretická část obsahuje především poznatky o základních pojmech k danému tématu, charakteristiku vývojových specifíků předškolního dítěte, hry jako výchovného prostředku a evaluace vzdělávacích programů v mateřské škole. V praktické části je zařazen program her na rozvoj sociálních dovedností, popis realizace her a jejich evaluace. Ve výsledcích jsou uvedena metodická doporučení pro realizaci her s dětmi v mateřské škole.

Klíčová slova: sociální dovednosti, předškolní dítě, socializace, hra, evaluace

Abstract

The bachelor thesis deals with the importance of developing the social skills of preschool children through games. Games focus on cooperation among children, good behavior towards other people and communication ability. The theoretical part contains mainly knowledge about basic concepts on the given topic, characteristics of developmental specifics of preschool child, game as a means of education and evaluation of educational programs in kindergarten. The practical part includes a program of games for the development of social skills, a description of the implementation of the games and their evaluation. In the results there are given methodological recommendations for the implementation of games with children in kindergarten.

Key words: social skills, preschool child, socialization, game, evaluation

OBSAH

ÚVOD	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI.....	10
1.1 Vysvětlení základních pojmů	10
1.2 Modely a sociální skupina	11
1.3 Rozvoj sociálních dovedností v předškolním věku	12
1.3.1 Socializace	13
1.3.2 Důležité aspekty rozvoje sociálních dovedností.....	14
1.3.3 Hodnocení sociálních dovedností v předškolním věku	16
2 HRA V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	19
2.1 Vývojová specifika předškolního období	19
2.1.1 Dvouleté děti	19
2.1.2 Tří až šestileté děti	20
2.2 Hra dítěte předškolního věku	23
2.2.1 Hra jako základní potřeba dítěte	23
2.2.2 Vývoj a znaky dětské hry.....	25
2.3 Hra s pravidly jako výchovný prostředek.....	27
II. PRAKTICKÁ ČÁST	29
3 CÍLE PRÁCE A JEJICH METODICKÉ ŘEŠENÍ.....	30
3.1 Cíle práce	30
3.2 Plán evaluace	30
3.2.1 Evaluační otázky.....	30
3.2.2 Metody evaluace	31
3.3 Prostředí realizace programu	32

4	PROGRAM HER NA ROZVOJ SOCIÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ.....	33
4.1	Popis her	33
4.2	Evaluace programu	47
4.2.1	Slovní hodnocení her	47
4.2.2	Závěry evaluace – odpovědi na evaluační otázky.....	56
	Závěr	60
	Seznam použitých zdrojů	61
	Internetové zdroje	63
	Seznam obrázků.....	63
	Seznam grafů	64
	Seznam zkratk	64
	Seznam příloh	65

ÚVOD

„Základním zákonem lidských bytostí je jejich vzájemná závislost. Člověk je člověkem prostřednictvím druhých.“ arcibiskup Desmond Tutu

V mé bakalářské práci se zabývám sociálními dovednostmi dětí v předškolním věku. Orientuji se především na uplatnění sociálních dovedností ve hře, která je nedílnou součástí každodenního života dětí. Prostřednictvím hry děti nenásilnou formou získávají plno užitečných zkušeností, informací, zážitků ad., a mohou díky ní velmi přirozeně rozvíjet i své sociální dovednosti.

Každý jedinec je součástí sociálního prostředí. Prostředí, ve kterém žije, mezi lidmi, kterými je obklopen. I naše děti jsou součástí sociálního prostředí, je tedy velmi důležité je naučit, jak se v takovém prostředí chovat, co se smí, nesmí, co je vhodné, nevhodné, ale upozornit je i na nebezpečí. Ukázat jim důležitost významu druhých lidí a přístupu k nim již v předškolním věku. Jelikož dětství hraje v životě člověka důležitou roli, je klíčové věnovat mu dostatek pozornosti.

Dané téma jsem si vybrala i díky rostoucí medializaci světa. Lidé začínají být více izolováni u médií, než aby trávili plnohodnotný čas s druhými „face to face“. Nejen u dospělých, ale už i u dětí můžeme pozorovat důležitost mobilu, tabletu, počítače, televize aj. oproti přímému kontaktu s ostatními. „Proč nám skvělá technika, která šetří práci a usnadňuje život, dosud přinesla tak málo štěstí? Odpověď je prostá: protože jsme se jí nenaučili rozumně užívat.“ (Albert Einstein) Je tedy důležité zamyslet se nad tím, jak chceme děti vychovávat a k čemu je vést.

Výše zmíněná témata tvoří základ kapitol teoretické části. Snažím se v ní objasnit pojem sociální dovednosti, dále se zabývám hrou s pravidly jako výchovným prostředkem, vývojovými specifiky předškolního dítěte, rozvojem sociálních dovedností v předškolním věku a evaluací v mateřské škole, konkrétně hodnocením sociálních dovedností v předškolním věku. V praktické části vycházím z dosavadních poznatků a vytvářím program her, který rozvíjí sociální dovednosti. Realizuji ho v mateřské škole, s dětmi od 3 do 6 let. Následně provádím evaluaci podle předem stanoveného plánu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI

Podle Gillernové (2012, s. 32) můžeme sociální dovednosti: „...vymezit jako učením získané předpoklady pro adekvátní sociální interakce a komunikace.“ Máme možnost je tedy definovat jako umění dokázat jednat i v komplikovaných či náročných sociálních situacích. Pojí se s procesy poznávání druhých, komunikací, sebepoznáváním, s řešením a zvládáním konfliktů. Dítě s dobrými sociálními dovednostmi je více žádané, oblíbené, dostává od svého okolí kladnou odezvu, čímž se mu dostává pocitu uspokojení, dobrému sebevědomí a autonomie (Málková, Smolík 2014).

Sociální dovednosti dělíme na dvě složky, první složka je **vztahující se k sobě** (např. poznávání sám sebe, koordinace emocí, sebereflexe, přiměřené projevy, schopnost být sám sebou) a druhá složka je o **mezilidských vztazích** (např. dokázání vyjádřit svůj názor, chování k druhým, empatie, tolerance, akceptace druhých, zdolávání konfliktů). Každý z nás má sociální dovednosti pod svojí kontrolou, může je různě koordinovat a snažit se je zlepšovat (Gillernová a kol. 2012).

Jedinec by se tudíž měl snažit vyhodnotit situaci a najít k ní správné řešení, tak aby bylo v souladu jak s ním samým, tak i se spoluaktérem (Gillernová a kol. 2012). Mezi sociální dovednosti Málková a Smolík (2014) řadí: komunikaci, optimální reagování na nové situace, adaptaci na prostředí, sebeovládání, chápání svých pocitů, porozumění chování druhých, sebehodnocení, objektivní sebepojetí. V těchto dovednostech se tedy objevují stejně jako u Gillernové ty, které se týkají nás samotných, i ty, které se vztahují k ostatním.

1.1 Vysvětlení základních pojmů

Sociální výchova

Sociální znamená vztahující se k společnosti. **Sociální výchova** je výchova, která se zaměřuje na rozvoj žáků v oblasti vědomostí, dovedností, postojů a návyků, které jedinec potřebuje pro život s ostatními jedinci, pro život ve společnosti (Průcha a kol. 2001).

Rozvoj

„...za rozvoj považujeme proces rozšiřování lidských možností. Vycházíme přitom z faktů, že možnosti mohou být rozšířené a jsou proměnlivé v čase.“ (Hermonochová, Vaňková 2014, s. 39)

Dovednosti

Dovednost, anglicky skill, „obecně znamená způsobilost člověka k provádění určité činnosti (např. čtení, řešení úloh určitého typu – dovednosti intelektové, plavání, jízda na kole, obsluha technického zařízení – dovednosti senzomotorické).“ (Průcha a kol. 2001, s. 49)

Sociální situace

Jsou situace vyjadřující vzájemné působení subjektů (např. profesor a student, student a student, prodavačka a nakupující, otec a syn...) nebo sociálních skupin, které jsou vymezené podmínkami (časem, prostorem apod.) a obsahem (záměrem, interakcí) (Gillernová a kol. 2012).

Sociální komunikace

Dorozumívání mezi lidmi. Sdělování si různých informací (Průcha a kol. 2001).

1.2 Modely a sociální skupina

Gillernová a kol. (2012) uvádí, že sociální dovednosti jsou ovlivňovány různými modely. Dle **modelu podmiňování** jsou špatné projevy v sociálních dovednostech způsobeny nedostatkem učení. **Model kybernetiky** představuje vliv zpětné vazby na sociální chování lidí (pokud se tedy lidé chovají nepatřičně, je to způsobeno nedostatečnou zpětnou vazbou). **Experimentální model** přikládá vinu za nedostatečně rozvinuté sociální dovednosti nedostatku zkušeností. **Teologický model** považuje za významnou každodenní interakci.

Vše v našem životě je něčím ovlivněno, ať už lidmi či věcmi okolo nás, i sociální dovednosti. Gillernová a kol. (2012) nám to ukázala na těchto čtyřech modelech. Je

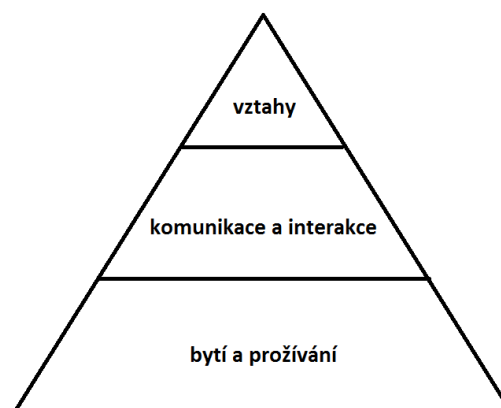
tedy jenom na nás samých, jak dokážeme naložit s naším životem a kam ho budeme v oblasti sociálních dovedností posouvat, zda dopředu, nebo dozadu. Při posouvání zpět se můžeme ocitnout v potížích například v komunikaci s lidmi, v setkávání se s nimi, v problémech s vyjadřováním názorů, prosazením se, schopností spolupráce a mnoha dalšími.

Lidé okolo jsou nedílnou součástí každodenního dne u většiny populace, každý z nás patří do určité sociální skupiny, kde musí uplatňovat svoje sociální dovednosti. Sociální skupina je tedy podle Heluse (2015) skupina, jenž je propojena sounáležitostí a vzájemnou interakcí mezi jedinci. Členové dokáží mezi sebou komunikovat a dosahovat společných cílů. Součástí dobrých sociálních skupin je vzájemná spolehlivost. Vyskytuje se mnoho různých druhů sociálních skupin, ale ve všech je stejný aspekt sdílení a vzájemné sounáležitosti, kterou když skupina má, může se vyjádřit slovem MY.

1.3 Rozvoj sociálních dovedností v předškolním věku

Rozvoj sociálních dovedností je založen na bázi napodobování, vysvětlování, podmiňování (odměnou, trestem) a identifikací (Vágnerová 2005). Gillernová a kol. (2012) ukazuje ve své knize „Sociální dovednosti ve škole“ důležitost sociálních podmínek (situací) na pyramidě, která představuje jejich charakteristiky a roviny. Říká, že sociální situace jsou ve škole základ pro rozvoj sociálních dovedností.

Obrázek 1: Úrovně předpokladů sociálních dovedností z hlediska obecnosti

(Gillernová a kol. 2012, s. 114)

K tomu, aby si dítě utvářelo sociální dovednosti, je třeba **bytí a prožívání**, které nám tvoří základní část v pyramidě. Potřeba zážitků, zkušeností, poznávání, setkávání. Následuje **komunikace a interakce**. Když už se s jedinci setkáváme, nastává komunikace a s tím souvisí interakce, nebát se jí, nepřetvářet sám sebe, snažit se vyjadřovat své názory, být sám sebou. A nejdůležitější je utváření vztahů, špička naší pyramidy. Můžou být komplikované, těžko se nám utvářejí (Gillernová a kol. 2012). Vágnerová (2005) uvádí důležitost vztahů mezi vrstevníky k dobré **socializaci**.

Hlavní vliv na utváření vztahů dítěte v předškolním věku má rodina. V níž dítě potřebuje získat kladnou zkušenost, cítit pocit bezpečí a jistoty. Tím si vytváří **kladné sociální očekávání** (Vágnerová 2005).

V mateřské škole utváří atmosféru a jednotu kolektivu hlavně paní učitelka, která by měla být pro děti dobrým vzorem. Na ní závisí, k čemu budou děti vedeny. Samotný její vzor je ovlivňuje. Než se více budeme zabývat aspekty rozvoje sociálních dovedností, přiblížíme si samotnou socializaci, která je velmi důležitá.

1.3.1 Socializace

Dle Hewstona, Stroebela (2006, s. 79) je socializace: „... proces, při němž si jedinci osvojují pravidla chování, soubor názorů, hodnot a postojů s cílem stát se plnohodnotným členem společnosti.“ Oproti tomu Helus (2009, s. 172) socializaci vysvětluje jako: „proces utváření a vývoje osobnosti působením sociálních vlivů a jejich vlastních aktivit, kterými na tyto sociální vlivy odpovídá: vyrovnává se s nimi, podléhá jim či je tvořivě zvládá.“ V průběhu celého našeho života se můžou vyskytovat nové socializační problémy, které je třeba překonávat. „V tomto smyslu je socializace celoživotním vývojovým procesem, podmíněným sociálními souvislostmi života.“ (Helus 2015, s. 104)

Druhy socializace podle Heluse (2015):

1) Socializace primární

Od narození do nástupu jedince do školy. Hlavním činitelem je rodina. Její funkčnost a láskyplnost. Důležité pro dítě jsou spontánní, živelné vztahy, které jsou naplněné láskou.

2) Socializace sekundární

Týká se období okolo nástupu do školy, předstupněm je nástup dítěte do mateřské školy. Ústřední roli hraje to, že je dítě mimo domov. Jedinec se ocitá v novém společenském prostředí, ve kterém jsou různá nová pravidla, kamarádi, učitelé, více jedinců stejné věkové kategorie. Různé plnění úkolů.

3) Socializace terciární

Jedinec se snaží být dospělým a jako dospělý převzít zodpovědnost za svůj život. Snaží se čelit nejrůznějším událostem. Vyskytují se tu dvě hlavní socializační linie: první představuje intimní interpersonální vztahy, kdy jde o oblast sexuální, manželství, rodičovství, přátelství. Druhá linie představuje oblast profesní.

4) Socializace završující osobní biografii

Je v období stárnutí. Jde v ní o hledání směru po ukončení profesní dráhy u seniorů, stárnoucích lidí. Vyrovnání se s odrostlými potomky, se samotou a nemocemi.

5) Socializace nápravná, pomáhající, podpůrná

Když člověk prochází nějakou krizí, může být realizovaná socializace v pomáhajících profesích (Helus,2015).

Socializace je celoživotní proces. My se v mateřské škole u dětí setkáváme se socializací primární a sekundární v nejrůznějších podobách. Na to musíme jako pedagogové reagovat, snažit se být flexibilní a ohleduplní ke všem.

1.3.2 Důležité aspekty rozvoje sociálních dovedností

Veškeré sociální dovednosti se točí kolem **kontaktů s ostatními**. Již při prvním setkání si vytváříme první dojem o druhém, platí to jak u dospělých tak u dětí. Když chceme zanechat pozitivní dojem u dospělého, hraje v tom roli zvládnutí většinou těchto bodů: zapamatování si jména, trvání na svém názoru, sdělení přiměřeného množství informací o sobě, umění pochválit a povzbudit, vyjádření souhlasu. Dále zde působí ještě zevní faktory, např. jak člověk vypadá. Na děti může udělat dobrý první

dojem vlastnictví lákavé hračky, společná činnost, vzhled jedince, komunikativnost (Fontana 2017). Málková a Smolík (2014) uvádí, že zásluhou kontaktu s lidmi se dítě učí orientovat ve vztazích, komunikovat a osvojovat si chování. Jedná se o takzvané **sociální učení**, které má formy: zpevňování (pochvala, uznání), odezírání (osvojuje si, za co je odměňován kamarád), očekávání (pozitivní a negativní, pozitivní „ty to dokážeš“), napodobování a ztotožňování (na základě identifikace).

Fontana (2017) zdůrazňuje nebezpečí učení sociálních dovedností v manipulaci a ovládnutí, ve snaze mít nadvládu. Takto bychom na děti ve třídě rozhodně neměli působit. Měli bychom se snažit o přirozenou autoritu, kolektivnost, spolupráci, dodržování pravidel, ale nezapomínat i na volnost dětí, která je pro ně tak důležitá. Domníváme se, že jen pokud dovolíme dětem, aby byly samy sebou, může se u nich rozvíjet **stálost**, kterou Fontana považuje za další důležitý bod při zlepšování sociálních dovedností. Člověk by měl být stálý, aby ho lidé v nejrůznějších životních situacích rozpoznali. Neměl by měnit své postoje dle člověka, s kterým mluví. Měl by dokázat být sám sebou za každé situace. Každý z nás může své sociální dovednosti zlepšovat, nejdříve **sebepoznáním**. Když chceme mít kladný vztah s ostatními jedinci, je nezbytné se nejdříve zaměřit na sebe. Reakce druhých na naše chování vzniká v důsledku našeho chování vůči nim. Jestliže se lidé v naší přítomnosti chovají agresivně, roztržitě, zmatkují, něco to říká o mně samém a něco o druhých. Dobré či špatné vztahy vytvářejí vždy oba jedinci. V neposlední řadě je velmi důležitá **sebekontrola**. Fontana upozorňuje, že my nemáme na sobě spouštěče, kterými by nás jiný člověk mohl řídit a kontrolovat naše reakce. My sami si kontrolujeme naše odezvy k druhým. A posledními body zájmu v oblasti rozvoje sociálních dovedností jsou **nezávislost a konformita** (shoda, souhlas), u kterých si hlídáme jejich míru.

V mateřské škole by sociální předpoklady měla mít paní učitelka a měla by je dokázat vhodně uplatnit. Děti se učí vzorem, nápodobou, chováním paní učitelky k nim samotným jako k plnohodnotným členům skupiny. Sociální dovednosti dále rozvíjíme u dětí pomocí her, zásluhou druhých, spoluprací, chováním.

1.3.3 Hodnocení sociálních dovedností v předškolním věku

Průběžnou diagnostikou sledujeme plnění cílů, které jsme si vytyčili. Vhodné metody nám mohou napomoci ke zjištění sociální sítě, udělají nám představu o interpersonálních vztazích, klimatu ve třídě a současně poskytují informace o úrovni sociálních dovedností dětí a potenciálu jejich rozvoje (Gillernová a kol. 2012).

Popis základních metod podle Zelinkové (2011):

Pozorování

Jedna z nejhlavnějších a nejdůležitějších metod pedagogické diagnostiky. Učitel může pozorovat dítě v průběhu celého dne, týdne, měsíce, roku... a tím získává informace o něm. Zkoumá jeho vývoj, reakce na neúspěch či úspěch. Máme krátkodobé sledování či dlouhodobé (příklad krátkodobého: vzniklý konflikt při hře může vést k dlouhodobému pozorování).

Rozhovor (interview)

Rozhovor se skládá z otázek, které mohou být otevřené, uzavřené, polouzavřené a odpovědi. Používá se především při získávání osobních informací o jedinci, může být strukturovaný (předem stanovená cesta a cíl, kam směřujeme) nebo nestrukturovaný (volné vyprávění). Zelinková poukazuje na náročnost vedení rozhovoru, aby nevedl k nezávaznému povídání.

Anamnéza

Metoda je založená na získávání informací z uplynulého života, abychom díky nim objasnili současný stav dítěte. Anamnézu rozdělujeme na osobní, rodinou a školní. U osobní anamnézy získáváme informace o prenatálním i perinatálním období, o dosavadním vývoji dítěte. Rodinná anamnéza je zaměřená na působení rodiny (i širší rodiny: babička, prababička, praděda, teta) na dítě a na jeho výchovu.

Dotazník

Dotazník je metoda, kterou u dětí předškolního období přímo nevyužijeme, ale můžeme si zmínit její výhodu, získání informací od hodně respondentů v krátkém časovém úseku. Svobodová (2010) popisuje využití dotazníků ke sbírání dat od rodičů

a zaměstnanců mateřské školy s cílem zjištění názorů, postojů a informací. Důležitost přikládá srozumitelnosti, délce a přínosu potřebných dat.

Rodiče mohou sdělit v dotazníku důležité informace týkající se dítěte a tím přispět k jeho diagnostice (např. před vstupem do mateřské školy).

Testy

Písemné testy jsou dobrým způsobem pro zjištění úrovně v určité oblasti. Rozlišujeme standardizované psychologické testy, testy za účelem dílčího poznání, které vytvářejí různí pracovníci (např. zvládnutí nějakého úseku žáky).

Pedagogické hodnocení v mateřské škole by mělo pomoci dítěti v jeho optimálním rozvoji, sociální oblast nevyjímaje. Předškolní pedagogové pro diagnostiku využívají Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, ve kterém mají dané očekávané výstupy vzdělávání. Tyto výstupy jsou upřesněny do konkrétních dovedností v materiálu Konkretizované očekávané výstupy RVP PV. Výstupy jsou uvedeny i pro oblast sociálních dovedností. Pro pedagoga představují cílové stavy, ke kterým má dítě v ideálním případě dovést. Vývojové řady těchto dovedností jsou popsány v publikaci Pedagogické hodnocení v pojetí RVP PV.

Váchová (in Svobodová a kol. 2010) ve své knize uvádí, že se často v mateřských školách hodnotí především rozumová stránka dítěte a jeho připravenost na přechod do základní školy. Zapomíná se však na dosaženou úroveň u schopnosti býti šťastný, dokázat se radovat ve svém životě, či dokázat rozhodovat sám za sebe. Důležité je i dosažení uspokojivé míry sociální komunikace, samostatnosti, prosociálnosti či schopnosti empatie. Jestli dítě disponuje takovýmito kvalitami, se dozvíme z jeho způsobu hry, z řešení situací nebo při jiných, zejména problémových, úkolech.

1.3.3.1 Sociální připravenost dítěte na nástup do základní školy

Dítě před nástupem na 1. stupeň potřebuje ovládat základní informace o společnosti. Mělo by vědět jak se má chovat k druhému, mít úctu k dospělému (tím se myslí rodiče, prarodiče, učitele, prodavačky v obchodě...), dokázat ovládat své chování, vyjadřovat svůj názor atd.

Podle Otevřelové (2016) se očekává připravenost citová, sociální a pracovní. Pro bližší představu si uvedeme několik příkladů: ustoupit od svých přání, neskákat do řeči jinému spolužákovi či učiteli nebo jinému pracovníkovi školy, dokázat počkat (nemusím mít všechno hned, vše jen pro sebe), přiměřeně ovládat své chování k nastávajícím situacím, umět spolupracovat ve skupině dětí, vyvíjet zájem o spolužáky, příhodně komunikovat, uplatňovat svůj názor, dokázat se prosadit, dokázat se podřídit autoritě (učitel, ředitel, zástupkyně ředitele, kuchařky...), dokázat pracovat samostatně, soustředit se na činnost, dokončovat úkoly aj.

Otevřelová (2016) dále vyzdvihuje podstatu různorodosti (kulturní, finanční, sociální) rodin, ve kterých děti vyrůstají. Rodinné zázemí má velký vliv na vývoj dítěte, tudíž i na jeho připravenost na nástup do základní školy v sociální oblasti. V rodinách se děti mohou setkat s různými potížemi například s nedostatkem času na děti, s těžkou nemocí člena rodiny, odloučením rodičů, úmrtím blízké osoby...

Otevřelová (2016) popisuje, že u předškolního dítěte můžeme sledovat různé náznaky jeho sociální i citové zralosti. Začínají se do školy těšit, mají zájem o počty, o písmena, věnují pozornost různým slovům („Maminko, co je tam napsáno?“), snaží se o samostatnost, dobře komunikují s okolím atd. Stejně tak můžeme sledovat i náznaky nepřipravenosti dítěte na odchod do základní školy. V průběhu dne se často dítě ptá na maminku, tatínka, kdy už pro ně přijdou, také se mnohdy stává, že dítě odrazuje starší sourozenci, kteří již chodí na základní školu. Závěrem můžeme ještě vyzdvihnout význam zpětné vazby, kterou děti potřebují, a je hnacím motorem pro jejich růst.

Otevřelová (2016) uvádí stručný přehled otázek, které nám mohou pomoci k ujasnění citové a sociální připravenosti dítěte. Týkají se např. dovednosti spolupráce s ostatními dětmi, řešení konfliktů, míry samostatnosti, dodržování pravidel hry, překonávání překážek, zvládání emocí nebo schopnosti přijmout názor druhého. Zmiňuje i základní dovednosti slušného chování - poděkovat, poprosit, pozdravit, rozloučit se.

2 HRA V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

2.1 Vývojová specifika předškolního období

Vágnerová (2005) vymezuje předškolní věk od 3 do 6-7 let. Je to fáze fantazijního zpracovávání informací, intuitivního, egocentrického, ovlivněného představivostí, které nejsou regulovány logikou. Je to také období iniciativy, dítě má chuť něco vytvářet, potřebu něco zvládnout a tím si ujasnit své kvality. Rozvoj vztahů s vrstevníky, příprava na život ve společnosti. Dítě se musí zvládat prosadit, ale zároveň neutlačovat ostatní, být prosociální. Konec období je určen nejen fyzickým věkem, ale i sociálním, kdy dítě nastupuje do školy (Vágnerová 2005). Podle Allena a Marotze (2002) děti v předškolním období bývají zvědavé, nadšené, energické, plné otázek a po většinu dne v pohybu.

Pedagogové v mateřských školách se v dnešní době setkávají s dětmi v rozmezí mezi 2. až 7. rokem, který je popisován jako **předoperační stadium**, obsahující období předpojmové (2.- 4. roky) a období názorného myšlení (4. -7. rok). V 7. roce vstupuje dítě do období konkrétních operací a je schopno provádět operace s konkrétními objekty v mysli pomocí představivosti (Piaget, Inhelderová 2014).

Následující charakteristika dětí předškolního věku dle jednotlivých věkových období je zaměřena zejména na osobnostně sociální rozvoj.

2.1.1 Dvouleté děti

Odborníci (Allen, Marotz 2002, Thorová 2015), zabývající se vývojovou psychologií, uvádí období mezi 2 až 3 rokem jako období vzdoru. Dítě se pohybuje v bouřlivém vývoji, které se popisuje jako velmi náročné období, jak pro dítě samotné, tak i pro okolí. U dvouletých dětí se ukazuje jejich tvrdohlavost, vztek či neschopnost přijmout pravidla, paličatost a nevyzpytatelnost. Avšak všechny tyto atributy patří k normálnímu vývoji. Na druhou stranu umějí dávat hezky najevo kladné pocity, spontánně se smějí a jsou stále schopnější (Allen a Marotz 2002). Z pohledu osobnostně – sociálního vývoje dítě rádo napodobuje denní činnosti dospělých,

„pomáhá“ v domácnosti. Snaží se vciťovat do druhých, utěšovat. Avšak je-li zaplavené pocitem rozhořčení (bezmoci), může dojít až k agresivitě. Časté jsou i záchvaty vzteku (kdy s dětmi nelze rozumně debatovat). Rovněž je pro ně velmi náročné střídání (např. ve hře), čekání (např. na hračku) a půjčování hraček. Mají tendenci hračky hromadit (Allen, Marotz 2002). Thorová (2015) vyobrazuje sociální vývoj od reflexivní reaktivity na sociální podněty k napodobování. Dále Allen a Marotz (2002) líčí, že děti v tomto věku nepotřebují k hraní společníky, rády si hrají samostatně. Často vzdorují a rozhodování je pro ně oříšek, jelikož chtějí všechno. Jsou spokojené ve stálém denním režimu. Občas překypují objímáním ostatních. Vágnerová (2005) zároveň popisuje nové emoční reakce - **afekt hněvu** a **vzteku**, vznikající z frustrace. Vztek může projevovat proti matce, otci či jiné osobě, pomáhá mu to v porozumění sobě samému. Také se hlásí stud, projevy lítosti a strachu, které jsou vázány na změny v období. Dle Eriksona (2002) se dítě nachází v rozporu mezi autonomií a studem, ctností je podle něho vůle.

2.1.2 Tři až šestileté děti

V této části uvádíme popis jednotlivých období s důrazem na osobnostně sociální vývoj podle Allena a Marotze (2002).

Tříleté děti

U dvouletých dětí je konfliktní období s rodiči, vzpurné, pramenící z boje o vlastní nezávislost. Tříleté děti jsou už více klidné, poslušné, nemusí mít všechno hned a dodržují požadavky dospělých. Rády poznávají svět.

Osobnostně – sociální vývoj: děti jsou přátelské, milé, soucitné, chtějí se zavděčit. Zlepšují se ve schopnosti střídat se. Zapojují se do jednoduchých skupinových her, avšak jsou ještě ostýchavé. Spíše si hrají paralelně (vedle sebe, ale ne spolu). Hračky schovávají, aby je nemusely půjčovat. Jsou majetnické a setkáme se s vytrháváním hraček druhým dětem. Ve hře hodně uplatňují fantazii a představivost, hry na někoho (na tatínka, na dědečka, na babičku, na maminku, na paní učitelku, na strojvedoucího...) a předměty ve hře používá symbolicky (klacík – meč, kostka –

autobus, talíř – vesmírná loď). Mnohdy mluví samo pro sebe. Pozornost udrží až 10 min.

Čtyřleté děti

Čtyřleté děti jsou hodně energické, upovídané, překypují nápady, málo kdy se zastaví, rády se na všechno vyptají. Zároveň jsou vzdorovité a zkoušejí hranice, kam až můžou zajít. Dokáží překvapit svojí nápomocností a nadšením. Děti v tomto období dokáží i myslet dopředu: „Až přijdu domů, budu si hrát s dědečkem.“

Osobnostně – sociální vývoj: začíná zakládat přátelství, má „nejlepší“ kamarády. Stále hraje velkou roli představitost, spolupracuje, je náladové, někdy má záchvaty vzteku a truceje. Zlost řeší slovně či křikem, neuchyluje se k fyzickým výpadům. Také k tomuto věku patří posmívání se, sobeckost, žalování, problém se střídáním a chuť všechno dokázat samo (např. nechtějí od paní učitelky pomoc se zavazováním tkaniček...). Děti si vymýšlí často imaginární kamarády.

Pětileté děti

Pětileté děti jsou v období relativního klidu, začíná na ně být spoleh, jsou společenské, přátelské, oproti předešlým obdobím se dokáží lépe ovládat, jak po stránce emocionální, tak po stránce fyzické. Vyhledávají skupinové činnosti, jsou více sebevědomé. Je třeba předcházet nebezpečím, která přinášejí jejich chuť vše poznávat, všechno si vyzkoušet, prozkoumat, jelikož překonají schopnost předvídat katastrofy.

Osobnostně – sociální vývoj: štědré, velkorysé, střídání mu nedělá problém, hraje si kooperativně, chová se ochranně a rádo se kamarádí. Je poslušné a rádo vypráví vtipy. Dokáže se dělit o hračky s ostatními dětmi. Mnohdy se chlubí svými úspěchy, potřebuje pocit jistoty a nemá už takové výkyvy v náladách.

Šestileté děti

V období šesti let mají děti zase o něco lepší koordinaci, mísí se v nich obavy a nadšení. Někdy jim dělá potíže rozhodnout se, však zároveň jsou zvědavé, mají smysl pro humor a rádi získávají nové poznatky. **Osobnostně – sociální vývoj:** Dítě je náladové (z přítele náhle nepřítel, někdy je laskavé, ochotné a jindy zase nechotné, našťvané). Začíná se zde projevovat touha „být velkým“: zároveň mít pocit lásky od

rodičů, leč už být i samostatný. Také má potřebu být chváleno a stále přebývá u dítěte egocentrismus. Potíže nastává při prohře, s tím se dítě špatně vyrovnává, nebo když něco selže, hned upadá do smutku, beznaděje. Často dítě nachytáme při podvádění, nebo jak bere cizí hračku. Závěrem můžeme říci, že má velký zájem o dění okolo sebe (Allen a Marotz 2002).

Děti se v předškolním věku učí správnému chování k ostatním jedincům, u kterých vyzdvihujeme rozvoj **prosociálního chování**. Chovají se podle nejlepšího uvážení tak, aby přinášely prospěch nejen sobě, ale i ostatním. Potřebují být empatické, zvládnout a porozumět ostatním, vědět něco o sociálních normách a pravidlech a mít schopnost morálního úsudku (Vágnerová 2000, Svobodová 2010). Thorová (2015) k tomu říká, že v předškolním věku ustupuje sobeckost, je výraznější prosociální chování, ale přetrvává agresivní chování při řešení konfliktů mezi sebou. Vágnerová (2000) ve své knize také vysvětluje, že z morálního hlediska si dítě zatím nedokáže vytvořit vlastní názor a co považují dospělí za správné, to za správné považuje i dítě. Je tedy důležité být pro ně správným vzorem. Opravilová (2016) uvádí předškolní věk za přímo kritický pro rozvoj prosociálního chování.

Pohybový vývoj v předškolním období

Mezi 3. až 6. věkem dochází ke zdokonalení mnoha dovedností. Dokáže jezdit na tříkolce, běhat, najíst se, lépe manipulovat s drobnými předměty (např. zapínat knoflíky, zipy, vystřihovat), obléct se, zvládat základní hygienu a na konci období si zavázat tkaničky. Úchop tužky bývá už třibodový, s čímž souvisí, že se v tomto období ukazuje, která ruka bude dominovat. V hrubé motorice se zlepšuje celková koordinace těla, skákání na jedné noze, udržení rovnováhy nebo střídání nohou při chůzi po schodech (Thorová 2015).

Psychický vývoj v předškolním věku

Erik Erikson (2002) předškolní věk uvádí jako boj mezi iniciativou a vinou, kdy sílí svědomí. Děti často samy nahlásí paní učitelce, že něco provedly. Také se setkáváme v tomto věku s majetnickým chováním, to bývá způsobeno nezralostí sebepojetí. Děti se často ztotožňují s rodiči (či s jinou pro ně významnou osobností). Přispívá to k obohacování identity, která je pro předškolní věk důležitá kvůli pocitu

jistoty a bezpečí, snižuje také pocit ohrožení (Vágnerová 2000). V neposlední řadě bych ráda zmínila myšlení, které je podle Piageta a Inhelderové (2014) názorné a intuitivní. Z hlediska empatie je nezbytné uvědomění si myšlenek, přání či pocitů. Tato schopnost narůstá mezi 3. a 5. rokem. Dítě si uvědomuje vlastní osobnost, čímž lépe zvládá frustraci, kterou jsem již zmiňovala u dvouletých dětí. Můžeme se setkat například s obavami ze zevní změny, jelikož se dítě bojí proměny identity (Thorová 2015, Vágnerová 2000). Helus (2009) zdůrazňuje **egocentrické** projevy dítěte. Auto musí dostat jídlo v podobě benzínu, aby jelo; ztratí se pes, což je dobře, protože odešel za kamarády. Egocentrické vidění zmiňuje i Vágnerová (2000) jako ulpívání na subjektivním pohledu. Dále v tomto věku spatřujeme **fenomenismus**, **magičnost** a **absolutismus**. Děti si vykládají realitu tak, aby jí co nejlépe pochopily, i když kvůli tomu musí nějakou informaci zkreslit či vyloučit (Vágnerová 2000).

2.2 Hra dítěte předškolního věku

„Hra je jedním ze svorníků, které spojují jednotlivá vývojová období lidského života v jeden celek.“ (Zdeněk Matějček)

Hra je určitá činnost, která napomáhá k poznání sama sebe či okolního světa. Provází nás celým naším životem, od dětství až po stáří. Těžko se dá definovat jednou správnou definicí, můžeme nalézt spoustu nejrůznějších popisů, vysvětlení, díky její různorodosti (Suchánková 2014). V pedagogickém slovníku od Průchy a kol. (2001) je hra vysvětlena jako činnost, která má odlišné znaky od učení a práce. Setkáváme se s ní celý život, ale v předškolním životě hraje významnou roli (Průchy a kol. 2001). Je rovněž charakterizovaná jako neverbální symbolické vyjádření dítěte (Vágnerová 2005).

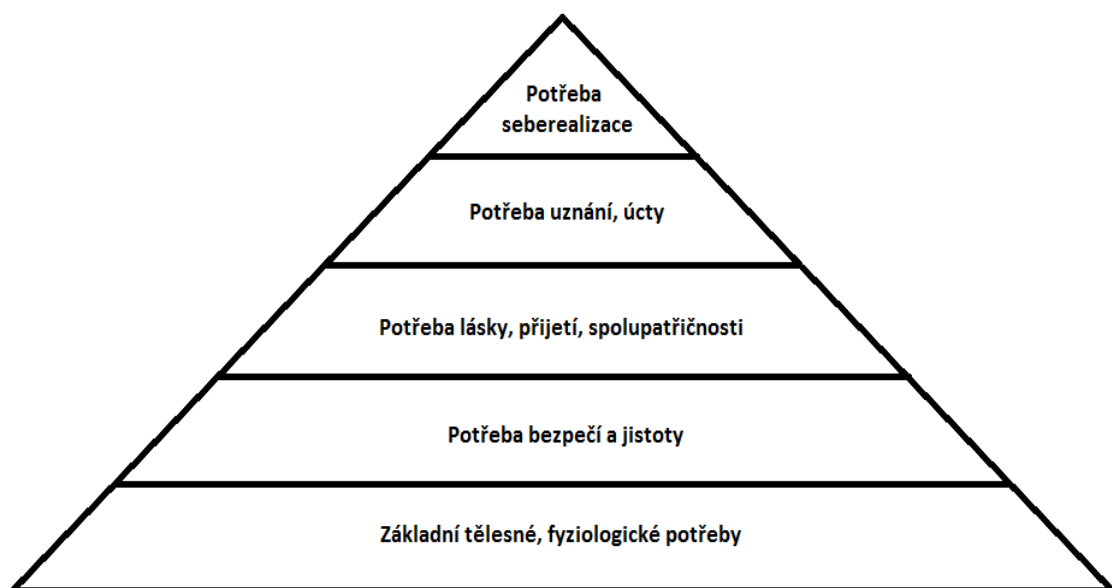
2.2.1 Hra jako základní potřeba dítěte

Každý z nás si dokáže představit normální den dítěte a v každém takovém nikdy nechybí hra. Jelikož dětem nabízí radost, zábavu, můžou se prostřednictvím hry učit, uplatňovat fantazii, utvářet si kamarády, získávat informace o světě, komunikovat, vyzkoušet si nejrůznější situace z reality. Hra umožňuje nahlédnout do nitra dítěte, ukáže nám, na jaké úrovni rozvoje dítě spočívá, jeho pocity, přání. Pro předškolní

období je významná neustálá potřeba zkoumat, objevovat, proto se oprávněně toto období nazývá věkem hry, která nám vše poskytuje (Suchánková 2014). Hra má i určité principy. Roger Caillois rozdělil hry do skupin podle převládajícího principu. Nazývají se „agón“ (soutěž), „alea“ (náhoda, štěstí), „mimikry“ (předstírání, maska) a „ilinx“ (závrať, trans). Patří k nim i rozdělení hlediska „paidia“ a „ludus“, podle vzrůstající propracovanosti a organizovanosti. Kategorie lze i kombinovat, ne však úplně. Pod „agón“ řadíme všechny sporty, včetně šachů a boxu, atletické závody, běh bez pravidel, fotbal. Pod „alea“ například ruletu, sázky, rozpočítadla (orel nebo panna). Pod „mimikry“ rolové hry (Na školu), dětské opičení, divadlo. Pod princip „ilinx“ řadíme motání se (Kolo, kolo mlýnský), kolotoč, houpačky, pouť, lyžování (Caillois 1998, Klusák a Kučera 2010).

Hru jako potřebu dítěte můžeme dát do souvislosti s Maslowovou pyramidou potřeb.

Obrázek 2: Maslowova pyramida potřeb

Abraham Harold Maslow

Pyramida je stavěna od spodu. Nemůžeme dosáhnout špičky pyramidy, pokud nebudou splněny potřeby pod ní. Při hře děti uspokojují svoje potřeby. Neměli bychom jim v jejich uspokojování bránit. Například při pohybové hře dochází k uspokojování

potřeby pohybu či důvěry, při zdolání těžké překážky k uspokojování potřeby uznání. Oproti tomu je velmi špatné potlačování potřeb, jako například zákazy odchodu na WC při řízené činnosti. Dítě se stejně přestane soustředit na připravené činnosti a veškerou svou pozornost začne věnovat potlačování potřeby vyměšování (Suchánková 2014).

Bližší popíšeme jednotlivé potřeby, které je třeba uspokojovat i během her v mateřské škole.

Základní tělesné a fyziologické potřeby: patří sem především potřeba dostatečného spánku, jídla, vyměšování, kyslíku, pohybu, přiměřené teploty, sexuální potřeby... **Potřeba bezpečí a jistoty:** potřeby spolehlivosti, pořádku, stálosti, pravidel, bezpečného prostředí... Snažit se o odstranění strachu dítěte, třeba z paní učitelky, z neznámého prostředí v mateřské škole. **Potřeba lásky, přijetí, spolupatříčnosti:** Podstatné v životě jsou potřeby lásky, být milován, akceptován. Být součástí kolektivu, potřeba tělesného kontaktu... **Potřeba uznání, úcty:** zde můžeme zmínit důležitost být respektován (efektivní komunikace), potřeba sebeúcty, úcty od druhých, důvěry, sebedůvěry aj. **Potřeba seberealizace:** potřeby seberealizace, najít sám sebe, čím mohu být, potřeba sebe rozvoje, sebeaktualizace, potřeba sebenaplnění aj.

(Suchánková 2014)

2.2.2 Vývoj a znaky dětské hry

Vývoj dětské hry začneme popisovat od dvouletých dětí. Koťátková (2005) uvádí hry v tomto věku jako špatně rozeznatelné. Často si je můžeme splést s prozkoumáváním okolního světa nebo zlobením. Pokud mají děti badatelské sklony, zkoumají jednotlivé zvuky, napodobují činnosti dospělých, zkouší v mezích pohyblivost a motorické schopnosti apod. mluvíme o **spontánních hrových činnostech**. Thorová (2015) u batolecího věku (tedy mezi 1. až 3. rokem) zdůrazňuje důležitost **napodobování**. Díky němu jsou hry podporovány a obohacovány.

Znaky hry jsou (Matějček 2013, Koťátková 2005) radost, opakování, zaujetí, tvořivost. Dále se setkáváme s odporem z vytržení ze hry. Všechny reakce dítěte jsou způsobeny zráním jak psychickým, tak fyzickým, dosaženými zkušenostmi, možnostmi a potřebami dítěte. V druhé polovině batolecího věku se nám mění **manipulační hry**

(učení se zacházet s různými předměty) na **konstruktivní** (stavění, montování, skládání), **napodobivé hry** na **námětové** (napodobování dospělých, situací, tedy hry na někoho). Ve hře hraje důležitou roli představivost a fantazie. Hry bývají většinou **samostatné** nebo děti **pozorují hru druhých**.

Období v rozmezí 3 až 6 let bývá označováno jako **věk hry**. Díky angažovanosti a soustředění dětí při této činnosti. Prostřednictvím hry se dítě učí novým poznatkům, zpracovává různé napětí zvenčí, realizuje se, plní si přání, hledá řešení, uplatňuje svojí energii a i jí načerpává. Ve 3. až 4. roku dítě dokáže díky fantazii změnit předmět na úplně jinou věc. Zásluhou rozvoje symbolického myšlení a schopnosti zobecňovat dochází k **fantazijním symbolickým hrám** (měnění významu předmětu, např. z letadla se stane jídlo), (Kořátková 2005, Thorová 2015). Podle Kořátkové (2005) se odlišují manipulační hry od konstruktivních tím, že **konstruktivní hry** mají jasný cíl, výtvar (patří sem i konstrukce plošné, např. kreslení). Dále se objevují **spontánně pohybové hry**, kde dítě uplatňuje svojí pohyblivost.

Předškolní věk je významný i potřebou spoluhráče. Při **námětových hrách** se dítě stává iniciátorem, čímž vstupuje do různých rolí. Také se objevují **fiktivní** nebo **dramatické hry**, které se realizují při volné hře. Ve 3. roce je jasné zlepšení oproti období pokusů a omylů, ozývají se nabyté zkušenosti (stabilnější komíny, stavění bran atd.). Dítě opakovaně zkouší („trénuje“) různé pohyby těla a vyskytuje se **paralelní hra**, hra vedle sebe.

Ve 4. roce je časté stavění ohrad, do kterých dítě umisťuje další hru. Rádo napodobuje sportovní hry, tím může vznikat představa o budoucím výběru kroužku a začínají **sdružující hry**, společný námět hry, ale individuální realizace. V 5. roce převažuje budování stěn a detailů. U fiktivních her se dítě dokáže domlouvat o fiktivní rovině námětu. V 6. roce už se dítě více soustředí, opakovaně zkouší činnosti, které se mu nedaří, staví složitější celky a především vytváří střechy. V 5. až 6. roce dítě vyhledává různé pomůcky kolo, lyže, sáňky...

Objevování **kooperativních her** přichází, když dítě zvládá komunikovat a porozumět druhým. Uplatňuje se v nich potřeba vztahů. V 5. až 7. roce dítěti narůstá potřeba soutěžit, zaujímat významné role, upozorňovat na sebe. Oproti spolupráci,

kteřou se musíme naučit, soupeřivost je nám dána vývojově jako vlastnost (Koťátková 2005).

2.3 Hra s pravidly jako výchovný prostředek

Hra s pravidly představuje určité vymezení ve hraní. Pravidla nám udávají hranice, kam až můžeme zajít a co si naopak dovolit nemůžeme. Určují nám směr. Všichni hráči by měli být schopní **pravidla přijmout a dodržovat je**. U dětí v předškolním věku může dojít k odmítání pravidel, nerespektování jich. Některé dítě chce mít všechno hned, vše pro něj, neohlíží se na druhé, dělá si, co se mu zlíbí (Koťátková 2005). Zde musí paní učitelka být důsledná a nepovolit. Děti by se měly v mateřské škole naučit dodržovat stanovená pravidla a „fair play“.

Koťátková (2005) popisuje úsek života, kdy se ve hře objevují **vnitřní pravidla hry**, která si dítě vytváří kolem druhého roku, když si stanovuje svůj vlastní herní rámec v myšlenkách, jenž se snaží dodržet. Samo si pravidla mění, upravuje, kontroluje, podřizuje se jim. *„Je to latentní stav iniciující schopnost později přijímat pravidla zvnějšku. Dítě je již v těchto počátcích schopno určité sebekontroly ve vztahu k podřízení se vlastním pravidlům, která určují herní podstatu i proces.“* (Koťátková 2005, s. 26) Ve čtvrtém roce ještě plně nedokáže dodržovat pravidla, která jsou určena zvnějšku (dospělými, rodiči nebo vrstevníky...). Jelikož se dítě řídí vlastními vnitřními popudy. Proto musí být stanoveny hranice hry srozumitelně a jednoduše. V pátém roce už se objevuje sebeovládání dítěte, i když se snaží vykládat si pravidla ve svůj prospěch. V šestém roce si rádi vytyčují svoje společná pravidla, vzájemně si je připomínají, mění a snaží dodržovat. Hra působí na děti, jak v oblasti sociální, tak v oblasti kognitivní. Je důležité, aby je bavila, aby z ní měly radost. Jejím prostřednictvím můžeme děti vychovávat a vzdělávat (Koťátková 2005). K naplnění předpokladů, které si vytyčíme nebo pro správný rozvoj dítěte je potřeba stanovit si správné metody a formy práce. Vhodné je použití hry, kterou využíváme v záměrném vzdělávání. RVP PV (2018) přímo doporučuje vzdělávání hrou a činnostmi. Pedagog využívá nejen spontánních her dětí, ale také jím navozených řízených her (her pohybových, hudebně pohybových, didaktických atd.). Připomínáme, že i tato řízená hra by si měla zachovat své znaky,

zejména dobrovolnost. Dítě by ji mělo chtít dělat pro ni samu, prožívat ji s uspokojením, radostí.

Podle Kořátkové (2005) hra dítěti přináší:

kognitivní rozvoj – rozvoj duševních schopností, poznávacích, předoperačních myšlení, intelektových schopností atd.;

sociální rozvoj – rozvoj vztahů mezi dětmi, vztahů ke společnosti, společnost k jedinci, zájem o druhého, vztah s dospělými atd.;

pohybový rozvoj – rozvoj jemné i hrubé motoriky, koordinace, orientace v prostoru aj.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 CÍLE PRÁCE A JEJICH METODICKÉ ŘEŠENÍ

3.1 Cíle práce

Bakalářská práce má přispět k rozvoji sociálních dovedností předškolních dětí. Jejím cílem je vytvořit program her, které rozvíjejí sociální dovednosti, a tento program ověřit v mateřské škole. Poskytnout náměty, jak tyto hry představit dětem, jak je rozvíjet a hodnotit během nich projevy sociálních dovedností, uvést rizika, se kterými se při zařazování těchto her můžeme potýkat. Na základě evaluace programu tedy budou následně podána doporučení k realizaci těchto her v mateřské škole. Evaluační otázky upřesňují, co konkrétně bude při realizaci her sledováno.

3.2 Plán evaluace

3.2.1 Evaluační otázky

Otázka č. 1 - Jak děti reagují na hry pro rozvoj sociálních dovedností?

- **Hlediska pozorování z hodnotící tabulky:**
  - Zapojují se do připravených skupinových činností?
  - Správně reagují na pokyny?
-

Otázka č. 2 - Jaké je sociální prostředí ve třídě?

- **Hlediska pozorování z hodnotící tabulky:**
  - Projevují zájem o ostatní děti ve skupině?
  - Respektují ostatní členy?
  - Zvládají přijmout, že nějaké dítě získá pozici, výhodu?
  - Dokáží počkat, až na ně přijde řada?
  - Dokáží darovat a přijmout?

Otázka č. 3 - Jak děti dokáží spolupracovat s ostatními jedinci?

- **Hlediska pozorování z hodnotící tabulky:**
  - Zvládají spolupracovat s dětmi?
  - Udrží zájem o druhého?

Otázka č. 4 – Jak se děti zvládají domlouvat s ostatními jedinci?

- **Hlediska pozorování z hodnotící tabulky:**
  - Zvládají se mezi sebou domlouvat?
  - Umějí slovně vyjádřit svůj komunikační záměr?

3.2.2 Metody evaluace

Syslová (2002) vymezuje evaluaci jako určitý proces směřující ke zlepšení kvality, přičemž hodnocení, které bývá s evaluací spojeno, je spíše jednorázového typu, bez dalšího vývoje. Evaluaci můžeme provádět formou zpětné vazby, kdy zjišťujeme, zda daná aktivita probíhá v prospěch (smysluplně) pro děti a dochází tak k pozitivním změnám (Gillernová a kol. 2012, Syslová 2012). Nejpoužívanějšími evaluačními metodami je pozorování, rozhovor (interview), anamnéza (katamnéza), dotazník nebo testy (Gillernová a kol. 2012). Při mém evaluačním šetření byla použita kvalitativní metoda, která byla realizována **přímým pozorováním dětí** při aktivitách v mateřské škole.

Zelinková (2011) popisuje pozorování jako jednu ze základních metod diagnostiky, která je používána učiteli při práci s dětmi v průběhu dne, týdne, roku. Můžeme využívat pozorování krátkodobé a dlouhodobé, máme systematické pozorování (např. záznamový arch, škálu hodnocení, videokameru) a náhodné pozorování (příležitostné). Tato metoda se zaměřuje na projevy dítěte, které může vidět, slyšet a měřit.

Pro evaluaci programu budou pořizovány videozáznamy, které podle Svobodové (2010) pozorovateli umožňují zachytit více detailů zásluhou opakovaného pozorování jevů. Průběh a úspěšnost každé hry bude písemně slovně hodnocen. Pro evaluaci bude

zároveň vytvořena **hodnotící tabulka** podle Jiřiny Bednářové a Vlasty Šmardové (2007), která bude směřována k vyhodnocení úrovně sociálních dovedností třídy (příloha č. 1).

3.3 Prostředí realizace programu

Program her jsem realizovala v mateřské škole městského typu s dětmi ve věku od 3 – do 4 let. Záměrně jsem volila mladší děti, kde jsou sociální dovednosti na samém počátku. Ve třídě převyšoval počet dívek nad chlapci (dívek – 15, chlapců – 13). Mezi dětmi se nevyskytovalo vyčleněné dítě z kolektu, akorát ke konci realizace programu přibyl do třídy nový chlapec. Byla na něm vidět ostýchavost a obavy z nového prostředí. Dokázal se zapojit do všech činností, ale slovně se nevyjadřoval. Třída využívá prvky waldorfské pedagogiky, paní učitelky mateřské školy mají obě bakalářské studium učitelství pro mateřské školy a používají důsledně efektivní komunikaci. Zaměřují se na rozvoj optimálního chování k druhým, ve třídě se vůbec nesetkáme se soutěživými hrami. Kolektiv dětí na mě působil přátelským dojmem, děti si dokázaly vzájemně pomáhat, domlouvat se mezi sebou a spolupracovat. S konflikty jsem se setkávala ve velmi malé míře.

4 PROGRAM HER NA ROZVOJ SOCIÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ

V této části bakalářské práce můžeme nalézt program her a evaluaci programu, pod kterou spadá slovní hodnocení a závěry evaluace. Program je sestaven z didaktických her, které mají dané vzdělávací cíle, vymezená pravidla a obsah. U popisu jednotlivých her jsem uvedla délku trvání, přibližné věkové vymezení, velikost skupiny, potřebný materiál, průběh, kritéria pozorování a úskalí.

4.1 Popis her

1) *Společné stavění*

Trvání: 10 – 20min.

Věk: 4 – 6 let

Velikost skupiny: Okolo tří dětí na jednu skupinu. Lepší varianta hry je mít menší skupinu dětí. Čím více dětí tím těžší organizace.

Materiál: Různé stavebnice, víčka, korálky, kaštiny, prkna, látky, kostky, molitanové kostky, lego... (Použijeme všechno možné, co se nám bude líbit k realizaci.)

Cíl: rozvoj spolupráce

Průběh: Je dobré si předem připravit, rozdělit materiál, ze kterého budeme tvořit. Pak se posadíme s dětmi do kruhu a namotivujeme je na postavení nejrůznějších věcí, lidí, zvířat, které bychom dokázali. V kruhu se seznámíme s materiálem ke stavění, pojmenujeme si ho a ukážeme si jeho využití. Uděláme jeden společný výtvar - v našem případě anděla. Když máme anděla hotového, rozdělíme děti do skupin přibližně po pěti. Každá skupina má za úkol spolupracovat na vytvoření svého „obrázku“ (nezapomeneme na dostatek místa na stavění a dobré rozmístění krabic s materiálem, aby se děti u krabic nestrkaly). Paní učitelka prochází mezi skupinami a pozoruje. Důležité je stanovit si ukončovací signál (např. nějaký zvukový).

Kritéria pozorování: Jak proběhla spolupráce? Kdo se jak uplatňoval při stavění? Jak se děti domlouvaly?

Zdroj: *Hry na rozvoj skupinové spolupráce (autoři: Soňa Hermochová, Jana Vaňková)* – Hru jsem vytvořila na motiv z této knihy.

2) Darování svého obrázku

Trvání: okolo 20min.

Věk: 4 – 6 let.

Velikost skupiny: neomezená, ale čím větší počet dětí je, tím se zvyšuje doba čekání při předávání

Materiál: papír + pastelky (tužku, fixy)

Cíl: vedení dětí k prosociálnímu chování (darování)

Průběh: Děti sedí u stolů, každý dostane papír s vytištěným dárkem, který děti vybarví. Motivaci hry směřujeme k udělení radosti kamarádovi a zdůrazňujeme, že vybarvují dárek pro kamaráda a že ho pak budou v kruhu nějakému kamarádovi předávat, aby mu udělaly radost (obrázky je dobré podepsat, aby nevznikl chaos, např. od Nikolky). Když jsou obrázky dokončeny, sednou si všichni do kruhu. Paní učitelka má v rukou vybarvené obrázky a vždy si k sobě volá tvůrce obrázku a ten obrázek někomu daruje. Snažíme se děti vést k předávání obrázků dětem, které ještě obrázků nemají. V případě, že se hra nepovede tak, aby měly všechny děti obrázků (někdo dostane více obrázků a někdo žádný), je dobré mít v rezervě nějaké obrázky navíc.

Kritéria pozorování: Do jaké míry dělá dětem problém darovat svůj obrázek?

Úskalí: Může se stát, že nějakému dítěti nebude nikdo chtít dát obrázek. Je dobré mít nějaké obrázky navíc.

Zdroj: *vlastní*

3) Členkovka

Trvání: 20 min.

Věk: 3 – 6 let

Velikost skupiny: okolo 18 dětí

Materiál: speciální čelenky (čelenky s obrázky)

Cíl: rozvoj spolupráce a komunikace

Průběh: Posadíme se do kruhu. Paní učitelka nasadí každému dítěti na hlavu čelenku s obrázkem tak, aby on sám nevěděl, co má na hlavě za obrázek. Prvním úkolem dětí bude, že si navzájem řeknou, jaký mají na hlavě obrázek. Druhým úkolem bude rozdělit se do skupin se stejnými obrázky a držet se za ruce. Děti můžeme motivovat farmou, kde se farmáři (paní učitelce mateřské školy) pomíchaly zvířata. Až si budou všichni myslet, že jsou ve správné skupině, paní učitelka mateřské školy buď může hru ukončit, nebo si např. děti ve skupinách mohou zatancovat. Nezbyvá než zkontrolovat, jak se nám skupiny povedly. Na čelenky můžeme připnout jakékoliv obrázky – zvířata, nábytek, lidi, sporty, barvy, věci, které něco spojuje atd.

Kritéria pozorování: Jak děti dokáží spolupracovat? Dělá jim problém komunikovat s ostatními?

Zdroj: vlastní

4) Povídání s partnerem

Věk: 5 – 6 let.

Velikost skupiny: okolo 20 dětí

Materiál: provázky stejné délky (na dvě děti jeden provázek)

Cíl: podpora komunikaci a naslouchání

Průběh: Děti sedí v kruhu. Paní učitelka doprostřed dá provázky tak, aby nebylo vidět, kam který směřuje. Děti mají za úkol vybrat si jeden konec a ten držet. Tím se nám děti náhodně rozdělí do dvojic. Musí se vymotat od ostatních dvojic s provázky a najít si místo ve třídě, kde bude probíhat jejich konverzace. Záleží na paní učitelce, kam bude směřovat téma hovoru. Například si děti můžou sdělovat, co mají rády, co prožily. Paní učitelka pozoruje děti, prochází třídou a ptá se jich, co se dozvěděly, či může zprostředkovat hromadné sdělování přijatých informací. S mladšími dětmi je dobré zůstat pouze u rozmotávání provázků (popřípadě po rozmotání mohou děti zkusit

obejít třídu tak, aby se nerozpojily). Děti si představí, že stojí u velkého hrnce propletených špaget, které se snaží po dvojicích rozmotávat. Ve hře musí uplatnit obratnost, dorozumívání a spolupráci. U starších dětí můžeme zkusit i komunikaci mezi jedinci.

Kritéria pozorování: Dokáží děti naslouchat (např. neodbíhají k hračkám)? Je pro ně těžké vést konverzaci?

Úskalí: Děti nemusí chtít komunikovat. Můžou se dostat k sobě děti, které spolu mají nějaký spor.

Zdroj: *Hry na rozvoj skupinové spolupráce (autoři: Soňa Hermochová, Jana Vaňková) – Hru jsem vytvořila na motiv z této knihy.*

5) Hledání a nacházení

Věk: 4 – 6 let.

Velikost skupiny: je lepší méně početná skupina (do 16 dětí), ale může být dětí více

Materiál: dvojice stejných obrázků

Cíl: rozvoj spolupráce a podpora komunikace

Průběh: S dětmi se posadíme do kruhu. Nejdříve si vysvětlíme pravidla (motivace: zatoulané dvojice kamarádů). Každý dostane obrázek, prohlédne si ho a nebudou ho ukazovat ostatním (držet bílou stranou navrch). Až paní učitelka zahájí hru, děti budou chodit po třídě s obrázkem a ptát se ostatních dětí: „Prosím, ukážeš mi svůj obrázek?“ Jestliže děti najdou stejné obrázky, jdou je ukázat paní učitelce, když souhlasí, odchází ke stolečkům a obrázky si vykreslí. Paní učitelka může pokládat různé otázky (u nalezených dvojic, než jdou ke stolečku si obrázky vykreslit) typu: Opravdu si myslíte, že jste našli stejný obrázek? Proč myslíte, že je stejný? Trvalo vám, než jste se našli? Co je na obrázku? Bylo těžké najít kamaráda se stejným obrázkem?

Kritéria pozorování: Jak děti zvládají komunikaci a spolupráci? Žádají o ukázání obrázku?

Úskalí: Nerozdávat obrázky dříve, než vysvětlíme pravidla, jelikož děti jsou obrázky zaujaté a tím upadne jejich pozornost.

Zdroj: *Hry na rozvoj skupinové spolupráce (autoři: Soňa Hermochová, Jana Vaňková)* – Hru jsem vytvořila na motiv z této knihy.

6) Hádání emocí

Trvání: 20 min.

Věk: 3 – 6 let

Velikost skupiny: okolo 15 dětí

Materiál: vyrobené „okénko“, do kterého děti dají obličej (není nutné)

Cíl: podpora empatie a pomoci druhému, rozvoj poznatků o emocích

Průběh: Paní učitelka se s dětmi posadí do kruhu na koberec a povídá si s nimi o emocích. Vyjmenujeme si příklady a společně si je ukážeme. Každé dítě si vyzkouší, jak vypadá, když je smutné, radostné atd. Pokud máme vyzkoušeno, paní učitelka si vezme „okénko“ (V papíru je vystřižený otvor ve tvaru hlavy, který si děti přiloží na obličej a slouží k upoutání pozornosti). Dítě, které okénko dostane, ukáže jednu emoci, jakoukoliv. Ostatní mají za úkol uhádnout, která to je. Ve hře si můžeme také vyzkoušet, jak pomoci druhému. Vybereme dvě děti, které si stoupnou doprostřed kruhu. Jedno dítě bude smutné a druhé ho zkusí utišit.

Kritéria pozorování: Jak se děti snažily pomoci smutnému kamarádovi? Dokázaly se vcítit do emoce?

Zdroj: vlastní

7) Stavění (cíl a konec)

Věk: 3 – 6 let.

Velikost skupiny: děti se lépe domlouvají v menším počtu (kolem 15 dětí.)

Materiál: stavební – dřevěné kostky, molitanové kostky, lego, látky, kroužky (děti si materiál, ze kterého budou chtít stavět, mohou vybrat samy)

Cíl: rozvoj spolupráce a podpora komunikace

Průběh: Nejdříve dětem vysvětlíme pravidla činnosti. Mají za úkol společně postavit cestu ze stavebnice (dle týdenního tématu motivujeme, co to bude za cestu, kam povede). Důležité je určit jim začátečný bod a koncový, kde má cesta začínat a kde bude mít konec. Dobře rozmístíme bedny se stavebním materiálem tak, aby se děti u nich nedohadovaly. Můžeme také určit max. dvě kostky, na jednu cestu. Kde začnou? Jak bude cesta vypadat? - Vše necháme na domluvě a spolupráci dětí.

Kritéria pozorování: Jak děti spolupracovaly? Vznikaly konflikty při domlouvání, a jak je řešily?

Úskalí: Nesmíme dětem dát příliš mnoho materiálu. Materiál musíme dětem rozložit do více krabic a dál od sebe, pro dobrý přístup.

Zdroj: podle paní učitelky Bc. Petry Křížkové, MŠ Nerudova

8) Fotografie

Trvání: 20 min.

Věk: 5 – 6 let (s mladšími dětmi hrajeme zjednodušenou verzi)

Velikost skupiny: okolo 16 dětí

Materiál: fotoaparát

Cíl: rozvoj spolupráce a podpora komunikace

Průběh: Hra začíná společným připomenutím si návštěvy ZOO, nebo jakéhokoliv jiného místa. Vzpomeneme si, co všechno v ní nalezneme, popíšeme si to a můžeme začít dělat „fotografie“. Paní učitelka rozdělí děti do skupin (velikost skupin - podle paní učitelky). Ve skupinách se děti domluví, co by na fotografii chtěly mít, kdo co, nebo koho bude představovat, jak bude jejich fotografie vypadat atd. Necháme dětem čas na prodiskutování. Když je vše připraveno, paní učitelka si vezme fotoaparát. Každá

skupina ukáže, jakou situaci, by si v ZOO vyfotila. Paní učitelka ji „vyfotí“ a fotografii si můžeme i rozpohybovat na tlesknutí a při dalším tlesknutí jí vrátíme zase zpět. Povídáme si, co na fotografii je, typujeme a na závěr nám sama skupina řekne, co všechno jsme na fotografii mohli vidět. Postupně vystřídáme všechny skupiny. S mladšími dětmi se při hře nebudeme rozdělovat do skupin, ale necháme jednu velkou skupinu, kterou bude řídit paní učitelka. Je důležité společně si vyzkoušet zvířata na farmě (např. vyzkoušet si čtyři zvířata a děti si vyberou, které na fotografii budou chtít mít). Můžeme vybrat vždy čtyři děti, které se domluví a ukáží svojí fotografii, ostatní budou publikum, které hádá, co na fotografii je.

Kritéria pozorování: Dokáží se děti ve skupinách domlouvat? Jak jde dětem spolupráce?

Zdroj: přednáška s Mgr. Evou Svobodovou, (České Budějovice, 19. 12. 2016)

9) Upracované ruce

Trvání: 20 min.

Věk: 3 – 6 let

Velikost skupiny: okolo 20 dětí

Materiál: krém na ruce nebo olej

Cíl: podpora kontaktu mezi dětmi

Průběh: Děti rozdělíme do dvojic a vysvětlíme jim pravidla hry. Motivace může být začarování dětí na lékaře (pečovatele), se zázračnou krémovou medicínou. Jeden ze dvojice si představí, že má bolavé ruce, upracované a druhý ze dvojice bude pečovatel. Pečovatelí kápne paní učitelka kapku krému do dlaní, tím masáž bolavých rukou může začít. Paní učitelka v průběhu masáže může dětem poradit, jak mohou masáž provádět. Také nezapomeneme dětem nechat prostor pro vlastní masáž. Děti se prostřídají. Na konci hry si řekneme, jaké jsme měli pocity ze hry.

Kritéria pozorování: Jak se děti cítily v rolích (pečovatel, upracovaný člověk)? V jaké roli se cítily lépe? Jaký byl pečovatel (např. opatrný, pozorný, nebo netrpělivý)?

Zdroj: *Nejlepší hry do kapsy (autoři: Jan Neuman, Soňa Hermochová)* – Hru jsem vytvořila na motiv z této knihy.

10) Prolézání

Trvání: 10 min.

Věk: 5 – 6 let

Velikost skupiny: okolo 15 dětí

Materiál: 2 - 4 obruče nebo svázané smyce

Cíl: rozvoj spolupráce

Průběh: Všichni se postaví do kruhu a chytí se za ruce. Paní učitelka si přinese obruče. Na dvou místech se děti pustí. Obruč si provlečou na paži a kruh zase uzavřou. Úkolem je prolézání obručemi a přitom se všichni drží za ruce. Sousedí v kruhu si mohou pomáhat při prolézání. Můžeme sledovat, který kruh je rychlejší, nebo se snažit kruhy dohnat, také můžou jet stejně rychle. Lehčí varianta pro mladší děti. Paní učitelky drží kruhy a děti mají za úkol nechat spojené ruce a prolézat kruhy. Motivace: můžeme si představit, že děti jsou vlak (každé dítě vagon), který projíždí tunelem.

Kritéria pozorování: Jak se dětem dařilo spolupracovat? Pomáhaly si děti, při prolézání obručí?

Zdroj: *Nejlepší hry do kapsy (autoři: Jan Neuman, Soňa Hermochová)* – Hru jsem vytvořila na motiv z této knihy.

11) Peříčka

Trvání: 20min.

Věk: 3 – 6 let

Velikost skupiny: okolo 18 dětí

Materiál: peří

Cíl: podpora prosociálního chování (darování)

Průběh: Posadíme se s dětmi do kruhu. Paní učitelka si připraví pytlík s ukrytým peřím a začne. Vytáhne z pytlíku jedno peří a někomu ho věnuje tak, že ho peříčkem pohladí. Kdo peříčko dostane, ten si vezme další a vybere si kamaráda, kterému ho věnuje. Snažíme se děti motivovat k předávání dětem, které ještě peří nedostaly. Je dobré mít více peříček, a když se na někoho nedostane, tak je obdaruje peříčkem paní učitelka.

Kritéria pozorování: Dělal(a) dětem problém darování peří?

Zdroj: vlastní

12) Šnek

Věk: 3 – 6 let.

Velikost skupiny: 8 – 20 osob

Materiál: žádný

Cíl: podpora prosociálního chování (pomoc)

Průběh: Paní učitelka se posadí s dětmi do kruhu a rozdělí je do dvojic. Jeden ze dvojice je šnek (schoulí se do ulity – klubíčka, jako šnek) a druhý ho má za úkol rozmotat, ať už verbálně nebo neverbálně. Děti si můžeme rozdělit tak, že koho se paní učitelka dotkne, ten se postaví. Vždy se dotkne ob jedno dítě. Každý koho se paní učitelka dotkla, si stoupne za sedící dítě a to bude jeho šnek, kterého má rozmotat. Než hru zahájíme, promluvíme si s dětmi o tom, jak šneka rozmotat. Můžeme děti namotivovat, že je šnek smutný a zeptat se jich: „Jak by mu pomohly?“. Děti mohou šneka pohladit, povědět mu něco hezkého, nabídnout mu nějaké jídlo, polochtat ho, zeptat se ho: „Co by ho rozveselilo?“... Tak aby to bylo šnekovi příjemné a vykrouknul na nás. Před zahájením hry, si ukážeme příklad na vybrané dvojici či paní učitelce s dítětem, pro upřesnění představy. Když všichni šneci vylezou ze své ulity, popovídáme si s dětmi o tom, kdo a jakou metodou vylákal šneka z ulity. Nezapomeneme vyměnit role hráčů.

Hovoříme o paralele se rčením vylézt z ulity. Co nám v životě brání vylézt z ulity a co nám pomáhá. Jaké máme vlastní finty? Tato hra lze hrát v jakémkoli věku, pro děti v předškolním věku si jí musíme přizpůsobit jejich možnostem.

Kritéria pozorování: Jak se partneři pokoušeli pomoci druhému?

Úskali: Při „lákání“ z ulity mohou vyvstat obavy z doteku, o kterých je třeba hovořit.

Zdroj: *Hry na rozvoj skupinové spolupráce (autoři: Soňa Hermochová, Jana Vaňková)* – Hru jsem vytvořila na motiv z této knihy.

13) Stavění na společně vymezené ploše

Trvání: 10 min.

Věk: 3 – 6 let

Velikost skupiny: okolo 10 dětí (dle počtu dětí ve třídě, když tak rozdělíme na dvě skupiny)

Materiál: prostěradlo, nebo jiné vymezení prostoru (plátno, koberec, něco na čem se dá dobře stavět) a stavebnice

Cíl: rozvoj spolupráce a podpora respektu ke druhým

Průběh: Plátno rozložíme na plochu a připravíme krabice se stavebnicemi. Děti budou mít za úkol postavit město (nebo cokoliv jiného, motivace: proměna na architektky, stavitele...). Důležité je, dodržet pravidlo stavění pouze na plátnu (na vymezeném prostoru). Děti se mohou rozhodnout, jestli budou stavět společně, nebo zvlášť. Na konci hry si okolo vybudovaného města sedneme a každý ukáže stavbu, kterou vybuodoval a řekne nám, jestli stavěl sám nebo s někým, a jak se mu stavění líbilo.

Kritéria pozorování: Spolupracují děti mezi sebou nebo staví každý sám? Zvládli si všichni najít místo na plátně? Dokázali respektovat prostor druhých?

Zdroj: podle paní učitelky Bc. Marcely Hronkové, MŠ Nerudova

14) Schovávání pod padák

Trvání: 15 min.

Věk: 3 – 6 let

Velikost skupiny: okolo 15 dětí

Materiál: padák a rádio

Cíl: rozvoj spolupráce

Průběh: S dětmi si rozložíme padák a chytíme se ho. Zkusíme si s padákem zahoupat, jít s ním v kruhu. Když jsme si s padákem vyzkoušeli manipulovat, zahájíme hru, zatím bez písničky. Držíme se padáku a jdeme v kruhu, když paní učitelka řekne schovat, všechny děti se snaží schovat pod padák nebo můžeme schovávat nějakou část těla (např. nohy). Takto si hru párkrát vyzkoušíme. Po vyzkoušení se paní učitelka přemístí k rádiu. Když písnička přestane hrát, děti se schovají pod padák. Motivace ke hře může být např. ukrývání před mrazem (paní učitelkou mateřské školy) do teplého úkrytu nebo schovávání ježků pod listí na podzim...

Kritéria pozorování: Zvládají děti spolupracovat při držení padáku?

Zdroj: MŠ Čtyřlístek Kadaň

15) Hledání „místa“

Věk: 3 – 6 let

Velikost skupiny: 8 – 20 osob

Materiál: židle a dle tématu, co budou děti nosit (např. my jsme hledali místo pro Josefa a Marii)

Cíle: podpora komunikace a rozvoj prosociálního chování (pomoc)

Průběh: Děti si přinesou židle, ze kterých utvoří kruh a posadí se na ně. Jedno dítě si vezme paní učitelka k sobě a jeho židli odneseme. Dostane Josefa a Marii (hledání noclehu ve městě Betlémě) a chodí okolo dětí a povídá: „Josef s Marií nocleh hledají. U koho se zastaví?“ U koho se zastaví, toho se dítě zeptá: „Můžou u tebe Josef s Marií přespat?“ (Děti si otázku můžou různě formulovat samy, nebo jim paní učitelka pomůže). Když dítě řekne ano. Děti se vymění a to dítě, které sedělo, chodí s Josefem a Marií.

Kritéria pozorování: Dokáží děti pomoci? Proč děti nechtějí pustit k sobě Josefa a Marii? Jak zvládají komunikaci?

Úskalí: Děti nebudou chtít pouštět na svoje místo.

Zdroj: vlastní

16) Stonožka

Trvání: 15 min.

Věk: 3 – 6 let

Velikost skupiny: okolo 15 dětí

Materiál: žádný (popřípadě rádio – relaxační hudba)

Cíl: podpora kontaktu mezi dětmi

Průběh: S dětmi se posadíme na koberec s rozkročenými nohama blízko k sobě. Tak utvoříme kruh. Když máme kruh utvořený, každé dítě dá ruce na záda kamarádovi před sebou a můžeme začít s masáží. Masáž vedeme kruhy od páteře do stran až k ramenům. V průběhu přecházíme k hlazení a k dalším příjemným dotekům zad. Před masáží si můžeme připravit (uvolnit) ruce vyzkoušením masáže na podložce. Pohyby rukou při masáži jsou pomalé, klidné a jemné.

Kritéria pozorování: Jak děti zvládají dávat a přijímat dotek?

Zdroj: *100 námětů pro dramatickou výchovu: hry a cvičení pro děti od 3 do 10 let (autora: Mégrier Dominique)* – Hru jsem vytvořila na motiv z této knihy.

17) Kouzelné brýle

Trvání: 15 min.

Věk: 3 – 6 let

Velikost skupiny: okolo 15 dětí

Materiál: brýle (strachu, radosti, pomoci, smutku...)

Cíl: podpora prosociálního chování (pomoc) a empatie, rozvoj poznatků o emocích

Průběh: Paní učitelka si připraví (vyrobí) brýle. Jedny brýle budou veselé, jedny smutné další rozzlobené a láskyplné... S dětmi se posadíme do kruhu a ukážeme si je. Když si paní učitelka nasadí veselé brýle, budou se všichni usmívat, při smutných brýlích budou všichni smutní, rozzlobené brýle – mračíme se (můžeme uhodit rukami o zem), láskyplné – hladíme děti okolo sebe. Podle toho, jaké bude mít paní učitelka brýle (děti mohou také naznačit, že si berou brýle na oči), se budeme vyjadřovat. Také si můžeme vybrat jedno dítě, kterému dáme láskyplné brýle a my ostatní si nasadíme brýle rozzlobené. Dítě s láskyplnými brýlemi si stoupne zvenku kruhu. Koho pohladí, tomu se rozzlobené brýle změní na láskyplné.

Kritéria pozorování: Dokáží se děti vcítit do emocí a rozeznat je? Jak děti zvládají pomoci druhému?

Zdroj: vlastní

18) Kdo zmizel

Trvání: 10 – 20min.

Věk: 4 – 6 let

Velikost skupiny: okolo 20 dětí

Materiál: deka (něco na schování dítěte)

Cíl: rozvoj poznatků o druhých, podpora skupiny dětí

Průběh: Děti se libovolně rozmístí po třídě. Paní učitelka si připraví deku a řekne dětem, aby zavřely oči (můžou si schovat oči pod ruce, nebo si hlavu sklonit na podlahu). Když mají všichni zakryté oči, paní učitelka jedno dítě schová pod deku (motivace: kouzelný plášť neviditelnosti). Ostatní mohou otevřít oči a hádají, kdo chybí (kdo je pod dekou). Když děti nedokáží samy přijít na zmizelého kamaráda, paní učitelka začne dávat nápovědy – popis dítěte, co má rádo, jeho oblečení, jak vypadá, co rádo dělá, jaké je, popis vlastností...

Kritéria pozorování: Jak dobře si děti pamatují ostatní kamarády? Potřebují děti nápovědy k odhalení schovaného kamaráda?

Zdroj: neznámý – běžná hra z praxe v MŠ

19) Co dál...

Trvání: 20 min.

Věk: 4 – 6 let

Velikost skupiny: okolo 20 dětí

Materiál: žádný

Cíl: podpora komunikace

Průběh: Posadíme se s dětmi do kruhu. Paní učitelka si sama určí, o čem bude chtít rozvíjet komunikaci (např. my jsme vymýšleli, jaké přineseme dary Ježíškovi do Betléma). Dáme dětem chvíli na rozmyšlenou. Když mají děti promyšleno, společně si říkáme nápady, které jsme vymysleli. Povídáme si o nich, popisujeme je, upřesňujeme jejich využití... Paní učitelka iniciuje k dalším nápadům či koordinuje třídu. Máme-li diskuzi ukončenou, přecházíme k pohybu. Každý si vybere z prodiskutovaných darů jeden, či vymyslí nový dárek pro Ježíška. Paní učitelka se zvedne a chodí okolo kruhu dětí a volá si je jednotlivě k sobě. Každý řekne jeden dar. Nakonec všichni chodí s paní učitelkou v dlouhém hadu.

Nezapomínáme si v průběhu hry připomínat, kdo co nese. Můžeme vždy nechat každého zopakovat svojí věc, nebo zkusíme, kolik si kdo pamatuje...

Kritéria pozorování: Jak se dařila komunikace ve skupině? (Dokázaly děti vymyslet to, co odpovídá potřebám miminka aktuálním či budoucím?)

Zdroj: neznámý - z praxe v MŠ (Bc. Marcela Hronková)

20) Naše vaše

Trvání: 45 min.

Věk: 4 – 6 let

Velikost skupiny: okolo 15 dětí

Materiál: třída v MŠ (věci ve třídě)

Cíl: rozvoj spolupráce a podpora komunikace

Průběh: S dětmi se posadíme do kruhu, kde budou připravené různé předměty. Paní učitelka děti rozdělí do dvojic a každá dvojice bude mít za úkol najít si v kruhu jednu věc. Věc, která je jim nějak blízká, sympatická, rádi si s ní hrají, líbí se jim atd. Děti ve dvojici musí zvládnout spolupracovat a dokázat se shodnout na jedné pro oba nějak zajímavé věci. Když mají všichni vybráno očima, paní učitelka postupně posílá dvojice, aby si vzaly vybraný předmět. Každé dvojice se paní učitelka ptá. Proč si vybraly právě tento předmět? Jak jim šla spolupráce?

Kritéria pozorování: Dokázaly se děti snadno domluvit? Spolupracovaly při výběru věci?

Zdroj: vlastní

4.2 Evaluace programu

4.2.1 Slovní hodnocení her

1H – SPOLEČNÉ STAVĚNÍ

Poznámky: Dát si pozor na dostatek prostoru. Nepodcenit organizaci hry (náročná). Nezapomínat sledovat kritéria pozorování. Netrvala jsem na společném stavění u všech dětí (některé chtěly stavět samostatně). Později jsem si všimla dětí, které sice začaly stavět samostatně, ale v průběhu se připojily k někomu (př. dvě hlavy a společné tělo anděla). Snažíme se všimnout dětí, které potřebují poradit, dopomoci, nasměrovat atd. Co s dětmi, které skončí dříve? Děti, které skočily dříve, mohly jít pomáhat dětem, které ještě neměly hotovo. Jako důležité se ukázalo společné (názorné) stavění na začátku, kdy děti samy říkaly, na co který materiál použijeme (možnost volby – ukázání více variant, př. vlasy můžeme udělat tak i tak). Tím získaly jasnou představu o tom, co jsem po nich chtěla. Vymezila jsem jednotlivým skupinám prostor pro stavění. Ukázalo se, že to byla dobrá volba. Podle atmosféry ve třídě se rozhodneme, jestli uděláme rychlé nebo delší vyhodnocení. Já jsem zvolila rychlé. Při

uklizení jsem pustila písničku. Ta se dětem hodně líbila a uklizení se hned stalo zábavou. Pozor bychom si měli dát u společného stavění. Některé děti se chtějí andílka dotýkat a ostatním to vadí (ohlídat si). Krabice s materiálem rozmístit dál od sebe. Určit si počet kostek, které si mohou vzít při jedné cestě (ne plnou náruč). Nezapomínat chválit (děti chodily pro paní učitelku a ukazovaly výtvary). Lépe se pracuje s méně početnou skupinou.

2H – DAROVÁNÍ SVÉHO OBRÁZKU

Poznámky: Když je paní učitelka šikovná a zvládne hru dobře koordinovat, stane se hra krásným darovacím a přijímacím zážitkem. U hry je důležité mít obrázky předtištěné a děti pouze něco vybarví. Tím předcházíme problému u kreslení celého obrázku - někdo je v kreslení zdatnější a někdo méně. To znamená, že nějaké dítě by si chtělo nechat obrázek, které malovalo samo a nechtělo by si vzít obrázek namalovaný kamarádem. (Při zkoušení hry s kreslením celého obrázku se objevilo jedno dítě po skončení hry smutné, že dostalo pouze malé sluníčko. Vyřešila jsem to výměnou za obrázek ode mě.) U předávání jsem se snažila dětem připomínat, aby darovaly obrázky dětem, které ještě obrázek nedostaly (Důležité). V naší třídě se podařilo darování obrázku skoro všem dětem až na jedno. V tomto případě na dítěti nebyl vidět smutek, ale určitě bych si u této hry dávala pozor u předávání obrázků. Každé dítě by mělo dostat obrázek. Proto upozorňuji na dostatek obrázků. Paní učitelka by měla mít v zásobě ještě další obrázky, pro takový to případ.

3H – ČELENKOVKA

Poznámky: Důležité je přesné vysvětlení pravidel, jinak vznikne na začátku chaos. Děti nebudou vědět, co se po nich žádá. Dobré je přímo ukázat příklad, buď na dětech, nebo na paní učitelce. Pokud si paní učitelka dá na začátku záležet při vysvětlování pravidel, děti hru rychleji pochopí. Je zajímavé pozorovat děti, jak se mezi sebou domlouvají, kdo se zapojuje a kdo ne, jak si děti pomáhají atd. Paní učitelka sleduje průběh hry, a pokud je to možné vůbec do hry nezasahuje. Tím dáme prostor dětem být samostatné, dokázat si poradit, řešit konflikty... Myslela jsem si, že hra bude pro děti těžká, nebudou vědět co dělat, nevydrží se nepodívat na svojí čelenku, ale to jsem se mýlila. Po vyzkoušení hru rozhodně doporučuji. Na dětech bylo vidět, jak si hru

užívají. Všimla jsem si pouze jednoho chlapce, který se podíval na svou čelenku. Z hry jsem měla hezký pocit. Při nandávání čelenek jsem dětem opakovala pravidla, dokud neměly čelenku na hlavě všechny děti.. Myslím si, že to přispělo k úspěchu hry. Na konci nezapomeneme udělat kontrolu skupin, o správnosti jsme se s dětmi přesvědčili společně.

4H – POVÍDÁNÍ S PARTNEREM

Poznámky: Hru jsem realizovala s mladšími dětmi, ale i tak jsem si chtěla vyzkoušet komunikaci ve dvojicích. Když jsem pozorovala průběh hry, bylo vidět, že některé děti v rámci možností k danému věku výborně komunikovaly, některé děti se objímaly, některé se hodně zaměřovaly jen na svoje vyprávění (egocentrismus - přirozené v daném věku) nebo se hledily místo povídání (I když neplnily správně úkol povídání, byla jsem s jejich projevy spokojená. V rámci svých možností vyjadřovaly úspěšně hezký vztah k druhému). Občas jsem zaznamenala povídání pouze jednoho ze dvojice. Celkově hru hodnotím kladně. Na konci hry jsme se vrátili do kruhu. Ptala jsem se každé dvojice na to, co se dozvěděla a jak probíhalo jejich povídání. Na dětech bylo vidět, že je pro ně hodně těžké vzpomenout si na kamarádovo povídání. Většina dětí nevěděla.

5H – HLEDÁNÍ A NACHÁZENÍ

Poznámky: Hru je lepší hrát se staršími dětmi. Děti si chtěly ukazovat obrázky bez zeptání. Paní učitelka musí zvážit dle situace ve třídě, zda děti nechá, nebo hru zastaví a zdůrazní, že každé dítě musí požádat o zeptání. U mě se děti neptaly a rovnou si obrázky ukazovaly, paní učitelka musí koordinovat. Po zahájení hry nastal chvilkový chaos, ale hned jak se děti rozjely, zmizel. Když děti našly správné obrázky, mohly si je jít vybarvit. U stolečků vznikaly hezké diskuze o obrázcích. Když jsem sledovala děti u hledání, zjistila jsem, že některé se hezky domlouvaly o tom, jestli mají stejný obrázek (např. Jo. Máme stejný obrázek. Koukej sluníčko – sluníčko. Řepa – řepa.), a někdo jen požádal o otočení obrázku a sám si vyhodnotil, zda je stejný nebo ne. Paní učitelka se nezapomíná ptát dětí (Proč si myslí, že je obrázek stejný? Jak to poznaly? Co je na obrázku?), než je pouští ke stolům.

6H – HÁDÁNÍ EMOCÍ

Poznámky: Pokud chcete mít hru zajímavější, doporučuji vyrobit nějaké „okénko“. Samotné „okénko“ zařídilo velký zájem o hru a pozornost. Všichni si chtěli zkusit dát hlavu do „okénka“ a udělat nějaký obličej (náladu). Což vedlo k vykřikování: „Já ještě nebyl.“ Proto jsem na konec poslala „okénko“ po kruhu a všichni měli šanci si do „okénka“ udělat obličej (náladu), jakou chtěli. U hry jsme se s dětmi nasmáli při vytváření obličejů. Podstatné však bylo hned na začátku vysvětlit dětem, co to jsou nálady. Já jsem nechala přemýšlet nejdříve děti a společně jsme se dopracovali k vysvětlení. Naučili jsme se rozpoznávat tři nálady, což odpovídalo věku dětí od 3 do 4 let. Krásně se do emocí dokázaly vcítit. U starších dětí bychom mohli udělat škálu širší. Na konci hry jsem se dětí zeptala, kdy mají smutnou náladu, co je dokáže rozzlobit a kdy jsou veselé. Také jsem vybrala dvojici, kdy jedno dítě bylo smutné a druhé mělo za úkol ho zkusit rozveselit (pomoci). Rozveselovalo pohlazením. Je také zajímavé poslouchat myšlenky dětí. Například při otázce, co je dokáže rozzlobit, mi děti odpovídaly, že se zlobí maminka a tatínek. Více dětí mi ukazovalo, jak se rozzlobenost ukazuje, vztyčený prst „tytyty“. Nebo odpovídaly, když jim něco nejde. Při otázce, jak vypadáme, když máme veselou náladu, chlapeček odpověděl, že hezky.

7H – STAVĚNÍ (CÍL A KONEC)

Poznámky: I u této hry platí, že je důležité rozmístit krabice s materiálem dál od sebe, abychom předešli hádkám o materiál. Měli bychom si promyslet, kolik zhruba materiálu děti budou potřebovat, aby ho měly dostatek. V průběhu hry se ukazuje temperament dětí. Silnější jedinci se ujímají vedení a snaží se ostatní ovlivňovat svými nápady, usměrňují je, aby cesta vznikla podle jejich představ. Některé děti si začnou stavět svojí cestu a nechtějí spolupracovat s ostatními. Výsledek hry mě příjemně překvapil. Většina dětí dokázala hezky spolupracovat.

Nezapomeneme dětem určit start a cíl. Když jsem hru hrála s dětmi, líbil se mi moment, kdy někoho napadlo stavět cestu jak od startu, tak od cíle a setkali se ve prostřed. Některé děti začaly stavět cestu hodně širokou a v průběhu je napadlo, že by ji měly zúžit, aby jim vystačily kostky a šlo jim to lépe od ruky.

8H – FOTOGRAFIE

Poznámky: Vyzkoušela jsem těžší variantu u mladších dětí, byla jsem zvědavá, jestli ji zvládnou. Dětem dělalo problém pochopit, co po nich chci. Určitě je důležité dát dětem nabídku zvířat a vyzkoušet si jejich ztvárnění, aby měly jasnou představu. Našli se jedinci, kteří si zvládli ztvárnit i nevyřčené zvíře, ale pro hodně dětí bylo těžké vymyslet zvíře a ještě ho zvládnout udělat. Ke konci už šla hra dětem mnohem lépe. Kdybych hru s dětmi hrála víckrát, určitě by se ji rychle naučily. U některých dětí jsem pozorovala ostýchavost a bezradnost co vymyslet (paní učitelka neváhá v takových situacích pomoci).

9H – UPRACOVANÉ RUCE

Poznámky: Nejde říct nic jiného než „pěkná hra“. Uklidňující, příjemná, voňavá hra s utužování kontaktu mezi dětmi. Doporučuji pustit relaxační píseň (i když není nutná), krásně dokreslí příjemnou atmosféru. Děti jsou více uklidněné a ponořené do masáže rukou. Děti mají tendenci si povídat při masáži. Snažila jsem se je vždy jen usměrnit v masáži, jinak jsem nechala atmosféru poklidu a špitání mezi dětmi. Všechny děti masírovaly opatrně. Ve třídě se nenašlo dítě, které by hru nechtělo hrát. Pokud by se nějaké vyskytlo, určitě bych ho do hry nenutila, ale pověřila bych ho funkcí (např. vymačkávání krému do rukou dětem...). V průběhu hry jsem si všimla, že děti nezůstaly pouze u masáže rukou, ale přidaly i masáž ramenou, paží, obličeje, přivonění si k rukám. To mě vedlo k navázání na procvičení částí těla na závěr hry. Myslím si, že hru můžeme zařadit po jakékoliv činnosti, která byla např. namáhavá na ruce atd., na uvolnění rukou a navození poklidné atmosféry.

10H – PROLÉZÁNÍ

Poznámky: Hra byla pro děti ve věku od 3 – do 4 let těžší, ale i tak jsme ji zvládli. Ze začátku děti obručí prolézaly jenom se svojí pomocí a nedržely se. Po připomenutí pravidla se nám obruč rozpohybovala. Doporučila bych hru hrát se staršími dětmi. Spolupráce při prolézání byla těžší, ale děti se snažily pomáhat si. Dokud všechny děti neměly ujasněná pravidla, nebylo vhodné pouštět dvě obruče. Pro začátek je jedna obruč lepší. Hra je dobrá hrát v menším počtu dětí. Popřípadě

můžeme děti rozdělit na dva kruhy. Nesmíme zapomenout na bezpečnost (odstranění překážek z okolí dětí, nenechat děti rozdvádět se). Dětem je důležité zdůraznit hned na začátku spolupráci mezi sebou, protože děti potřebují při prolézání obruče pomoc sousedů. Hru jsem namotivovala začarováním dětí na vlak, kdy každý jedinec byl jeden vagón a projížděl tunelem (obručí). Spojené ruce představovaly spojení mezi vagóny. Hru lze také zjednodušit tím, že obruč (tunel) bude držet paní učitelka a děti budou mít za úkol tunelem projet, aniž by se rozpojily. Tunely můžeme dětem udělat i dva. Pokud si tohle všechno ohlídáme, hra je zajímavá a podporuje spolupráci.

11H – PEŘÍČKA

Poznámky: Zadání hry je takové, že děti si z kouzelného pytle vytahují něco. (V mém případě peří.) Každý jedno peří daruje a jedno dostane. Ze začátku je pro děti těžší se zorientovat, pochopení pravidel, jak daruji, hra se musí korigovat. Děti, které začínají, to mají těžší. Postupně se hra rozjíždí a děti začínají chápat pravidla. Hra je o tom, že kdo daruje pírko, si jde sednout a ten, co pírko dostane, jde do pytle a daruje pírko zase někomu, kdo pírko ještě nemá. Děti si vybírají bližší kamarády na obdarování, což je přirozené. Ke konci je důležité, abychom ohlídali spád hry. Pomáháme dětem hledat děti bez pírek, děti, co nemají pírka, se hlásí, nakonec nezapomeneme zkontrolovat, jestli mají pírko všichni. Když někdo vypadl, buď pokračuje ten, kdo dostal pírko jako poslední. Nebo může na konci, nebo na začátku darovat pírko paní učitelka. V průběhu hry je vidět, že děti jsou nedočkavé, že nemají pírko a nastavují ruce. Tady je důležitá role paní učitelky, aby připomínala, že dostanou pírko všichni, stačí jen v klidu sedět a počkat si, až k němu dorazí. Na konci se můžou děti pošimrat s pírkem, což děti baví a smějí se tomu, jak to lechtá. Nebo můžeme opakovat části těla, pošimráme na nose, ruce, uchu... děti už samy říkají. A nakonec si děti odnesou pírka do šatny.

12H – ŠNEK

Poznámky: Hodně důležitý je začátek. Ukázání různých variant rozveselování. Ptáme se dětí, jak by ony samy rozveselovaly. Vyzkoušíme si to. Vzala jsem si i dvojici dětí, na kterých jsme si přímo utvořili představu. Děti stojí v kruhu, koho se paní učitelka dotkne, ten si sedne na bobek. U této hry se rozvíjí hezké chování k druhému.

Ukazuje se zde empatie. Jak bychom mohli někomu pomoci, kdyby byl v úskalí, nebo jak někoho rozveselit. Důležitá role je na paní učitelce, aby hru zvládla ukočírovat. Já jsem hru hrála s malými dětmi, moc se povedla. Na začátku je pro děti důležitá nabídka. Ukážeme ovečku (plyšovou, která je smutná) a my ovečku chceme rozveselit. Prostor dostaly děti a jejich nápady na rozveselování. (Pohlazení, úsměv – ukážeme.) Rozdělíme děti na jedno, které bude rozveselovat a druhé na smutnou ovečku. Já jsem to udělala tak, že všichni seděli a koho jsem se dotkla, ten se postavil a byl „rozveselovač“, a kdo seděl v podřepu, tak udělal klubíčko, každému jsem ukázala, koho rozveselují. Děti si většinou vyberou hlazení a je to hodně rychlé, najednou všichni koukají a zdá se, jakoby nikdo nic neudělal, důležitá je zpětná vazba. Jak si rozveselil ovečku ty? (Přímo se ptáme jednotlivých dětí.) Hodně dětí „šneka“ lechtalo. Také jsem se dětí ptala, jestli se jim to líbilo. Od všech dětí jsem dostala kladnou odpověď. Můžeme hráče vyměnit, aby si každý vyzkoušel obě role. Tato hra lze hrát v jakémkoli věku, pro děti v předškolním věku si jí musíme přizpůsobit jejich možnostem.

13H – STAVĚNÍ NA SPOLEČNĚ VYMEZENÉ PLOŠE

Poznámky: Hra je velmi zajímavá. Určitě doporučuji vyzkoušet. Podle počtu dětí musíme přizpůsobit plochu stavění. Při hře se můžou vyskytnout různé spory o místo, děti si je buď zvládnou vyřešit samy, nebo pomáháme. Při mé realizaci děti dodržely pravidlo stavění pouze na ploše a nevznikaly velké spory. Dokázaly spolupracovat a respektovat místo ostatních. Pokud nemáte ve školce prostěradla, lze dobře využít padák. Hra je uvolněnější, lze ji zařadit mezi zátěžové hry, kdy děti musí poslouchat a řídit se jasnými instrukcemi. Je to pěkná hra, když chceme dětem dát prostor a zároveň můžeme sledovat, jak děti řeší vzniklé problémy a konflikty.

14H – SCHOVÁVÁNÍ POD PADÁK

Poznámky: Před hrou bych nevynechala vyzkoušení si manipulace s padákem. Děti mají tendenci si s padákem zahoupat, zamávat, líbí se jim vytváření větru. Takže jsem hned nesměřovala k samotné hře, ale pozvolna jsme k ní dospěli. Dětem nedělala problém spolupráce při držení padáku. Dokázaly reagovat na vypnutí písničky, nebo jsem jim zadala jako signál tlesknutí, na které také pěkně reagovaly. Hra děti velice

bavila. Občas bylo třeba srovnat padák, připomenout jim, že ho mají mít napnutý, jinak děti zvládaly samy spolupracovat s udržením padáku. Pod padák se děti nemusí pouze schovávat celé, ale mohou schovávat i jenom nějakou část - například my jsme schovávali na tlesknutí nohy.

15H – HLEDÁNÍ „MÍSTA“

Poznámky: Ke hře si nezapomeneme připravit židle do kruhu. Pravidla hry děti snadno pochopily. Musela jsem jim jen dopomáhat při komunikaci. Nemusely říkat přesnou formulaci, ale i tak některé děti nevěděly, jak se zeptat. Je dobré dětem upřesnit, zda chceme přesnou formulaci, nebo si otázku můžou formulovat, jak chtějí. Většinou všechny děti Josefovi a Marii poskytly nocleh. U mě ve třídě se našel pouze jeden chlapeček, který nechtěl. Na konci si s dětmi můžeme popovídat, proč chtěly nebo nechtěly poskytnout nocleh Josefovi a Marii. Hru můžeme různě transformovat do různých témat. Při této hře bychom mohli narazit na téma: komu otevřít dveře a komu ne. Koho pustit do domu a koho ne. Povídat si o tom s dětmi.

16H – STONOŽKA

Poznámky: Hra, která se nikdy neomrzí. Je příjemným zpestřením dne. K masáži je možné si pustit hudbu. Jen nezapomínejme, jestliže chceme s dětmi komunikovat a vysvětlovat jim, co mají dělat za masáž, hudba by je mohla při poslouchání instrukcí rušit. (Pořádně promyslet.) Chvilku trvá, než děti zorganizujeme tak, aby všichni všem dosáhli na záda. Já jsem děti nechala udělat co nejmenší kruh. Posadili jsme se na zem a ukázala jsem jim, jak se mají otočit a rozkročit nohy. Legrační moment byl, když děti nedosáhly na záda kamarádovi a popolézaly v připraveném sedu s rozkročenými nohama. Opravdu vypadaly jako stonožka v pohybu. Určitě bych dbala na utvoření maličkého kruhu před tím, než se děti posadí. Když všichni dosáhnou, stačí už jen instruovat masáž. Je dobré jí k něčemu přirovnávat (např. padá déšť – děláme tahy rukou dolů, skáče zajíc – poklepávání prsty atd.). Děti byly při hře spokojené. Zvládaly pěkně masírovat kamaráda a nechaly se masírovat.

17H – KOUZELNÉ BRÝLE

Poznámky: Už samotné brýle děti nadchly pro hru. Nemusela jsem je zklidňovat ani nic jiného dělat pro získání pozornosti. Určitě by šlo hrát i variantu bez brýlí, ale moje zkušenost s brýlemi je velmi pozitivní. Je lepší si ponechat více času na podrobnější popsání brýlí (co jaké představují). Vyplatilo se mi zdůraznit např. znak na brýlích, ale pro děti nebylo těžké rozpoznat, jakou emoci představují (například veselé brýle na sobě měly dvě usměvavé pusy, smutné slzy...). Děti se zvládaly vcítit do emocí a nedělalo jim problém uvědomit si, jak se každá ztvárňuje. Hra měla úspěch. Hlavně při rozzlobených brýlích, kdy jsme udeřili rukama o zem. Hra sklidila úspěch, jen bych brýle uzpůsobila tak, aby padly i dětem a nejen mně. Při půjčování dětem nestačilo chodit a brýle si držet, taky je chtěly mít nasazené na očích. Pomoc hlazením jim velmi šla.

18H – KDO ZMIZEL

Poznámky: Velmi oblíbená hra dětí. U seznamování s hrou je těžké pro děti uvědomit si, kdo chybí. Jmenují děti, které vidí kolem sebe, místo hádání schovaného jedince. Jelikož děti hru znaly, bylo hraní hry snadné a hra jim šla. Pokud děti nevěděly, dítě jsem jim popsala. Buď můžeme popisovat vzhled, povahu nebo oblíbené činnosti atd. Většinou dětem stačila malá nápověda. Hra je dobrým vyplněním volného času. Díky ní vzbuzujeme zájem o druhé v kolektivu. Snažíme se o to, aby si děti uvědomovaly, že jsou součástí, a vnímaly důležitost každého jedince. Hra je postavena na informacích, které si děti o druhých pamatují. Jak dobře se znají.

19H – CO DÁL...

Poznámky: Při hře je důležitá paní učitelka, která hru řídí a usměřňuje. Nápady dětí rozhodně nekritizujeme. Pokud jsou nápady netypické, snažíme se zjistit, proč by darovaly právě to, co vymyslely. Dozvěděla jsem se spoustu zajímavých věcí. Pokud hru hraje přímo na dary pro Ježíška, je zajímavé zjistit, zda děti dárky zaměřují na dary pro miminka (např. chrastítka, kočárek, dudlík atd.). Dobrá organizace hry je, že děti sedí v kruhu a paní učitelka chodí zvenčí kruhu. Kdo vymyslí nějakou věc, přidává se k paní učitelce. Postupně vzniká had. V průběhu si věci opakujeme. Hra podporovala

komunikaci a rozvíjela slovní zásobu. Zajímavá byla diskuze s dětmi na začátku hry, kdy jsme vymýšleli společně dary. Může se stát, že děti nevědí, co říci. Společně s dětmi jsme pomáhali něco vymyslet. Celkově se jim komunikace ve skupině dařila.

20H – NAŠE VAŠE

Poznámky: Já jsem hru realizovala s plyšáky umístěnými v kruhu. Plyšáků bylo více než dvojic dětí, aby měly větší výběr. Hra probíhala dobře. Většina dvojic se zvládla dohodnout. (Zajímavé bylo pozorovat spolupráci dětí při výběru a domlouvání.) Našla se i jedna dvojice, kde každý chtěl jiného, a na jednom se nezvládla dohodnout. Dvojic, kde vybíral pouze jeden a druhý se podřídil, bylo víc, však nejvíce bylo dvojic, které se zvládly domluvit. Pokud se stalo dvojici, že jejich vybraná věc byla zabraná, měly za úkol vybrat si jinou. Já jsem se každé dvojice ptala: Jak probíhala spolupráce? Kdo rozhodoval? Proč jste si vybrali právě tohoto plyšovou hračku?(Ke třetí otázce všichni odpověděli: „Protože byl hezký.“)

4.2.2 Závěry evaluace – odpovědi na evaluační otázky

1. Jak děti reagují na hry pro rozvoj sociálních dovedností?

Reakce dětí na program her se zaměřením na rozvoj sociálních dovedností byla kladná. Dětem nedělalo problémy zapojit se do her a vyzkoušet si je. V průběhu her jsem si všímala velmi dobré pozornosti dětí, reagovaly na pokyny, připadaly mi většinou zaujaté a spokojené. Ve třídě jsem se neshledala s žádným jedincem, který by odmítnul hru hrát. To mě vedlo ke kladnému vyhodnocení programu. **Za nejúspěšnější hry považuji: Kouzelné brýle, Upracované ruce, Čelenkovku, Peříčka a Stavění (cíl a konec).** U hry *Kouzelné brýle* se mi velmi líbilo, jak děti dokázaly krásně vyjádřit dané emoce. Hru *Upracované ruce* můžeme zařadit do průběhu každého dne. Je příjemná, relaxační a děti u ní bavil závěr, kdy musely ukázat na sobě část těla, kterou jsem řekla. Mile překvapená jsem byla u *Čelenkovky*. Myslela jsem si, že je hra pro děti příliš těžká, avšak děti mi dokázaly pravý opak. Bez jakéhokoliv mého zásahu se zvládly samy roztřídit do skupin. Hra *Peříčka* měla skvělou atmosféru darování. Děti samy předávaly peříčka dětem, které ještě žádné neměly. Nemusela jsem tedy na konci hry řešit problém, že někdo nedostal peříčko. *Stavění (cíl a konec)* probíhal v režii dětí.

Vstupovala jsem do hry minimálně a jenom pozorovala, jak děti zvládají spolupracovat, dorozumívat se, projevovat temperament... **Obavy jsem měla u her: Společné stavění, Darování svého obrázku, Povídání s partnerem a Prolézání.** U *Společného stavění* je důležitá promyšlená organizace, aby nevznikl chaos (např. při rozdělování skupin, aby měly děti dostatek místa na stavění). Díky pečlivé organizaci se hra vydařila. Při úklidu rozhodně doporučuji pustit písničku. U hry *Darování svého obrázku* bych raději nenechávala kreslit vlastní obrázky. Je tu riziko zklamání z obrázku, jelikož pro dítě není tak hezký jako jeho vlastní. Varianta vytištěných obrázků a pouze vymalování je z mého pohledu lepší. Já jsem si hru chtěla vyzkoušet a celkem se zdařila. (Jedna holčička se vrátila smutná, že se jí obrázek nelíbí. Vyřešila jsem to výměnou za obrázek ode mě.) Do hry *Povídání s partnerem* jsem vstupovala s obavami. I když pro děti bylo obtížné naslouchat a zapamatovat si, co jim partner vyprávěl, hru bych znovu použila. Děti si sice nezvládly povídat, ale vyjadřovaly hezký vztah k druhému hlazením a objímáním, což bylo také velmi přínosné. U hry *Prolézání* je vhodnější lehčí varianta hry, jelikož je velmi obtížná na koordinaci těla. Celkově se mi zdály děti při hrách spokojené a veselé. Hodně radostné byly hlavně u her: *Stonožka, Peříčka, Členkovka, Upracované ruce, Šnek* a *Schovávání pod padák*.

2. Jaké je sociální prostředí ve třídě?

Na sociální prostředí třídy má vliv více faktorů, jedním z významných faktorů je paní učitelka. Záleží na její schopnosti utváření atmosféry, vztahů, pravidel chování ve třídě, nebo jak dobrým vzorem pro děti je atd. Při hrách se dalo dobře pozorovat, zda jsou děti například zvyklé nechat mluvit jednoho a ostatní naslouchají, nebo dochází k překřikování, jestli respektují ostatní jedince, jak se k sobě chovají, jaké mají vztahy mezi sebou. Ve třídě, kde jsem realizovala program, se paní učitelky snažily o dobré sociální prostředí. Děti v rámci možností a přiměřeně ke svému věku zvládly naslouchat, přijímaly, že někdo získal pozici výhody, poděkovaly, poprosily, neubližovaly si. Zaznamenala jsem pouze přijatelné (přirozené) negativní projevy k ostatním (např. braní si kostek – stavění na společné ploše).

3. Jak děti dokáží spolupracovat s ostatními jedinci?

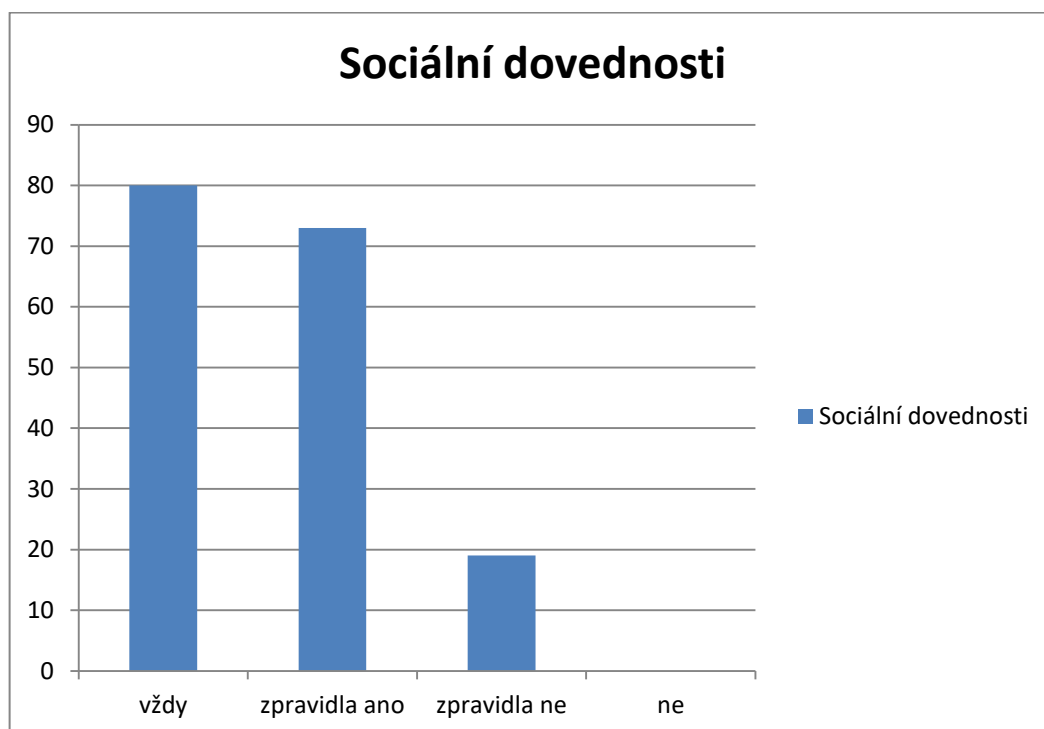
Spolupráce se ve vytvořeném programu her na rozvoj sociálních dovedností objevuje dosti často. Z mého pozorování jsem zjistila, že děti zvládají spolupracovat v rámci věkového vymezení výborně. Jelikož jsem hry realizovala s 3 až 4 letými dětmi, byla vidět ještě samostatná hra u některých dětí. Ráda bych zdůraznila moment, kdy dvě děti při hře *Společné stavění* začaly stavět samostatně, ale v průběhu hry se k sobě připojily. Jejich anděl měl dvě hlavy, ale společné tělo. A při hře *Čelenkovka* se spolupráce dětí ukázala jako výtečná, bez jakékoliv mojí pomoci se zvládly samy roztřídit do skupin. Spolupráci jsem vyhodnotila v této třídě s ohledem na věk jako výbornou.

4. Jak se děti zvládají dorozumívat s ostatními jedinci?

V rámci svých možností, vzhledem k věku, komunikace mezi dětmi probíhala plynule a jednoduše. Děti dokázaly vyjádřit svůj záměr srozumitelně. Pouze některým jedincům působilo mluvení před kolektivem potíže, ale to není nic nepřirozeného. Při hře *Čelenkovka* se ukázala komunikace a spolupráce mezi dětmi v této třídě naprosto výborná. Bez mojí pomoci se všechny děti mezi sebou dorozuměly a roztřídily do správných skupin. I když někdo nevěděl, dokázaly si vzájemně pomoci.

Všechny hry jsem vyhodnocovala také dle hodnotících tabulek. Pro zajímavost jsem z nich vytvořila orientační graf, který mapuje přibližnou úroveň sociálních dovedností ve třídě. Z grafu vyčteme velmi slušnou úroveň sociálních dovedností žáků, posuzovanou z krátkodobého pozorování při mnou zrealizovaných hrách.

Graf 1: Úroveň sociálních dovedností ve třídě

Závěr

Bakalářská práce se zabývá oblastmi rozvoje sociálních dovedností u dětí předškolního věku v mateřské škole. Přímo vysvětluje podstatné pojmy; rozvoj sociálních dovedností, specifika předškolního věku, popis hry s pravidly, osobnostně – sociální vývoj, hodnocení, popis a vývoj dětské hry. Dočteme se zde i o socializačním, pohybovém, emočním, poznávacím, psychickém vývoji u dětí v předškolním věku, ale i u dvouletých dětí, které jsou v dnešní době běžně zařazovány do mateřských škol.

Cílem praktické části je vytvoření programu dvaceti her na rozvoj sociálních dovedností, který byl zrealizován v mateřské škole. Již jsem zmiňovala úskalí dnešní doby, nástupu počítačové éry, která je sice velice užitečná, ale izoluje od přímého kontaktu s ostatními jedinci. Proto jsem se zaměřila na podporu přímého kontaktu (který je nedílnou součástí života dítěte) prostřednictvím her.

K hodnocení vytvořeného programu jsem využila metodu pozorování, pozorování videozáznamů, slovní hodnocení a tabulku s otázkami. Vše jsem směřovala ke stanoveným výzkumným otázkám. Jak děti reagují na hry pro rozvoj sociálních dovedností? Jak děti zvládají ovládat své emoce? Jaké jsou vztahy ve třídě? Jak se děti dorozumívají s ostatními jedinci? Jak děti dokáží spolupracovat s ostatními jedinci?

Výsledky výzkumného šetření hodnotím jako úspěšné. Plyne z nich závěr, že prováděné hry v mateřské škole, s ohledem na věkovou strukturu dětí, byly plněny na velmi dobré úrovni. Děti byly při hrách povětšinou spokojené, snaživé, aktivní, udržely pozornost a chápaly pokyny. Problémy se vyskytovaly v malé míře. Proto vytvořený program her vidím jako vhodný pro děti v mateřské škole. Vzhledem k tomu, že byl uskutečněn s třídou dětí ve věku 3-4 roky, dá se předpokládat, že hry je možné hrát i s jinými skupinami předškolních dětí.

Seznam použitých zdrojů

1. ALLEN, K. Eileen a Lynn R. MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-614-4.
2. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press, 2007. Dětská naučná edice. ISBN 978-80-251-1829-0.
3. CAILLOIS, Roger. *Hry a lidé: maska a závrať*. Přeložil Nina VANGELI. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1998. ISBN 80-902482-2-5.
4. ERIKSON, Erik H. *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-380-8.
5. FONTANA, David. *Sociální dovednosti v praxi*. Přeložil Alice ZAVADILOVÁ. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1197-6.
6. GILLERNOVÁ, Ilona a Lenka KREJČOVÁ. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3472-9.
7. HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-7367-628-5.
8. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.
9. HERMOCHOVÁ, Soňa a Jana VAŇKOVÁ. *Hry pro rozvoj skupinové spolupráce*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0727-6.
10. HEWSTONE, Miles a Wolfgang STROEBE, ed. *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.
11. JANOUŠEK, Jaromír. *Verbální komunikace a lidská psychika*. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1594-0.
12. KLUSÁK, Miroslav a Miloš KUČERA. *Dětské hry - games*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1758-9.
13. KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-0852-3.
14. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7.

15. MÁLKOVÁ, Gabriela a Filip SMOLÍK. *Diagnostika jazykového vývoje: diagnostická baterie pro posouzení vývoje jazykových znalostí a dovedností dětí předškolního věku: testová příručka*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4239-7.
16. MÉGRIER, Dominique. *100 námětů pro dramatickou výchovu: hry a cvičení pro děti od 3 do 10 let*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-288-2.
17. NEUMAN, Jan a Soňa HERMOCHOVÁ. *Nejlepší hry do kapsy*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0468-8.
18. OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.
19. OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4.
20. *Pedagogické hodnocení v pojetí RVP PV: metodika pro podporu individualizace vzdělávání v podmínkách mateřské školy*. V Praze: VÚP, 2007. ISBN 978-80-87000-10-6.
21. PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Přeložil Eva VYSKOČILOVÁ. Praha: Portál, 2014. Klasici. ISBN 978-80-262-0691-0.
22. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2
23. SUCHÁNKOVÁ, Eliška. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0698-9.
24. SMITH, Charles A. *Třída plná pohody: 162 her zaměřených na výchovu ke spolupráci a citlivému jednání*. Vyd. 4. Přeložil Jiří BUMBÁLEK. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-903-3.
25. SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.
26. SVOBODOVÁ, Eva. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, c2010. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-80-87553-64-0.
27. SVOBODOVÁ, Eva. *Komunikace s dětmi II* [přednáška]. České Budějovice, 19. 12. 2016

28. SYSLOVÁ, Zora. *Autoevaluace v mateřské škole: cesta ke kvalitě vzdělávání*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0183-0.
29. THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
30. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
31. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
32. VÁCHOVÁ, A. Školní kurikulum a školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. In Svobodová, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. s. 38. ISBN 978-80-7367-774-9.
33. ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-262-0044-4.

Internetové zdroje

1. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2018. Získáno dne 5. 2. 2018. z: WWW:<
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>>.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Úrovně předpokladů sociálních dovedností z hlediska obecnosti 12

KREJČOVÁ L. Úrovně předpokladů sociálních dovedností z hlediska obecnosti. In: GILLERNOVÁ, Ilona a Lenka KREJČOVÁ. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3472-9.

Obrázek 2: Maslowova pyramida potřeb 24

Maslow A. *Maslowova pyramida potřeb*. Wikipedie [online]. [Cit. 05. 03. 2018].

Dostupné z WWW:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Maslowova_pyramida_pot%C5%99eb_-_%C4%8Dernob%C3%ADle.jpg

Seznam grafů

Graf 1: Úroveň sociálních dovedností ve třídě 59

Seznam zkratek

1H

první hra 47

aj.

a jiný 18

atd.

a tak dále 28

Bc.

bakalář 38

Mgr.

magistr 39

MŠ

mateřská škola 42

např.

například 20

RVP PV

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 17

WC

water closet - záchod 25

ZOO

zoologická zahrada 38

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vzor hodnotící tabulky	66
Příloha č. 2: Ukázka vyplněné tabulky	67
Příloha č. 3: Fotografie her	68
Příloha č. 4: Materiály k hrám.....	84

Příloha č. 1: Vzor hodnotící tabulky

Celkové hodnocení sociálních dovedností ve skupině				
	vždy	zpravidla ano	zpravidla ne	ne
Projevují zájem o ostatní děti ve skupině				
Snaží se utišit druhé dítě				
Dokáží počkat, až na ně přijde řada				
Respektují ostatní členy				
Zvládají spolupracovat s dětmi				
Dokáží darovat a přijmout				
Zapojují se do připravených skupinových činností				
Zvládají přijmout, že nějaké dítě získá pozici, výhodu				
Správně reagují na pokyny				
Zvládají se mezi sebou domlouvat				
Umějí slovně vyjádřit svůj komunikační záměr				
Udrží zájem o druhého				
Dokáží pomáhat ostatním				

Příloha č. 2: Ukázka vyplněné tabulky

9H – UPRACOVANÉ RUCE

Celkové hodnocení sociálních dovedností ve skupině				
	vždy	zpravidla ano	zpravidla ne	ne
Projevují zájem o ostatní děti ve skupině	✓			
Snaží se utiřit druhé dítě	_____			
Dokáží počkat, až na ně přijde řada	✓			
Respektují ostatní členy	✓			
Zvládají spolupracovat s dětmi		✓		
Dokáží darovat a přijmout	_____			
Zapojují se do připravených skupinových činností	✓			
Zvládají přijmout, že nějaké dítě získá pozici, výhodu		✓		
Správně reagují na pokyny		✓		
Zvládají se mezi sebou domlouvat	✓			
Umějí slovně vyjádřit svůj komunikační záměr	✓			
Udrží zájem o druhého		✓		
Dokáží pomáhat ostatním	_____			

Příloha č. 3: Fotografie her

1H – SPOLEČNÉ STAVĚNÍ (Foto autor)

2H – DAROVÁNÍ SVÉHO OBRÁZKU (Foto autor)

3H – ČELENKOVKA (Foto autor)

4H – POVÍDÁNÍ S PARTNEREM (Foto autor)

5H – HLEDÁNÍ A NACHÁZENÍ (Foto autor)

6H – HÁDÁNÍ EMOCÍ (Foto autor)

7H – STAVĚNÍ (CÍL A KONEC), (Foto autor)

8H – FOTOGRAFIE (Foto autor)

9H – UPRACOVANÉ RUCE (Foto autor)

10H – PROLÉZÁNÍ (Foto autor)

11H – PEŘÍČKA (Foto autor)

12H – ŠNEK (Foto autor)

13H – STAVĚNÍ NA SPOLEČNĚ VYMEZENÉ PLOŠE (Foto autor)

14H – SCHOVÁVÁNÍ POD PADÁK (Foto autor)

15H – HLEDÁNÍ „MÍSTA“ (Foto autor)

16H – STONOŽKA (Foto autor)

17H – KOUZELNÉ BRÝLE (Foto autor)

18H – KDO ZMIZEL (Foto autor)

19H – CO DÁL... (Foto autor)

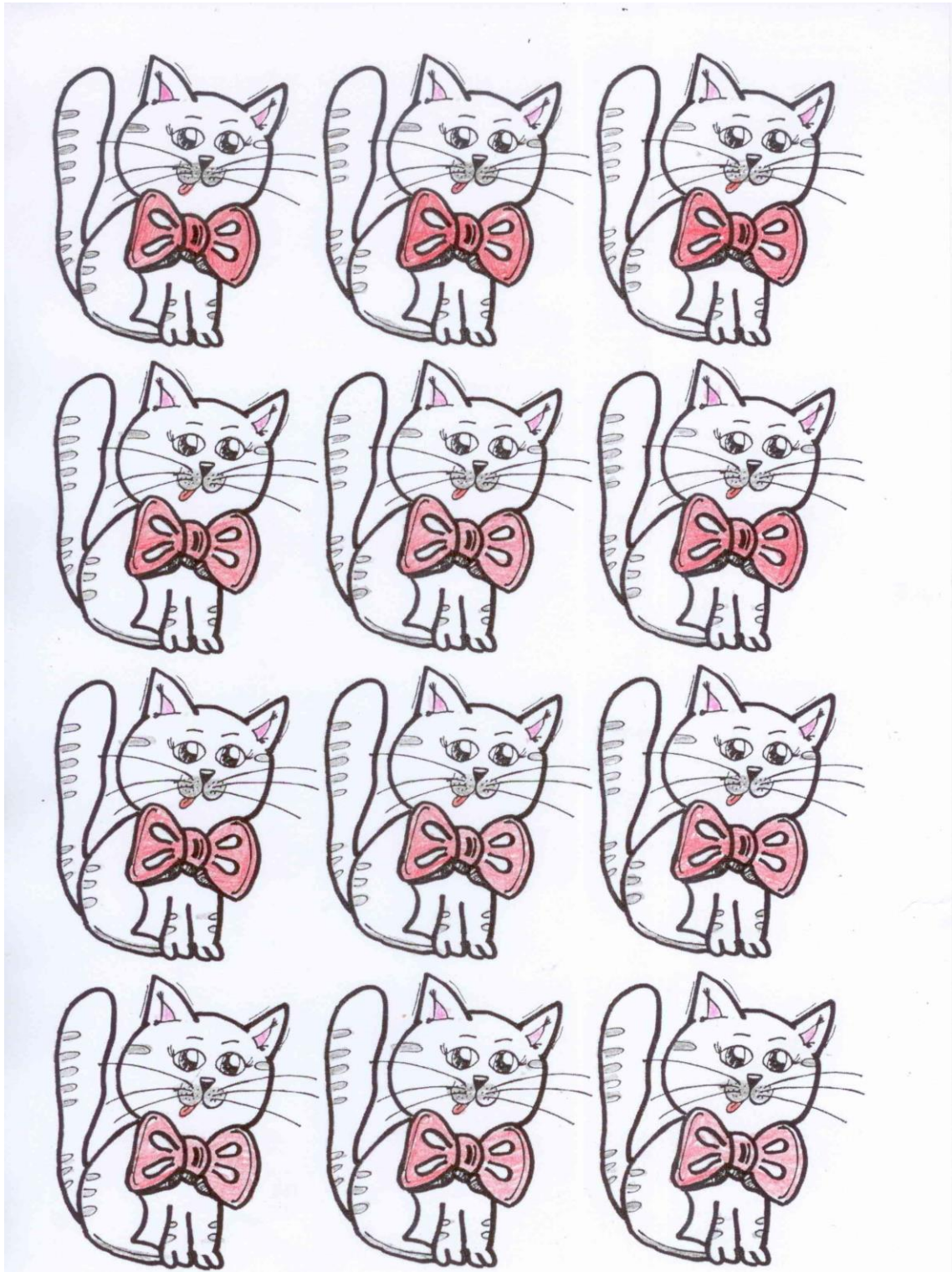

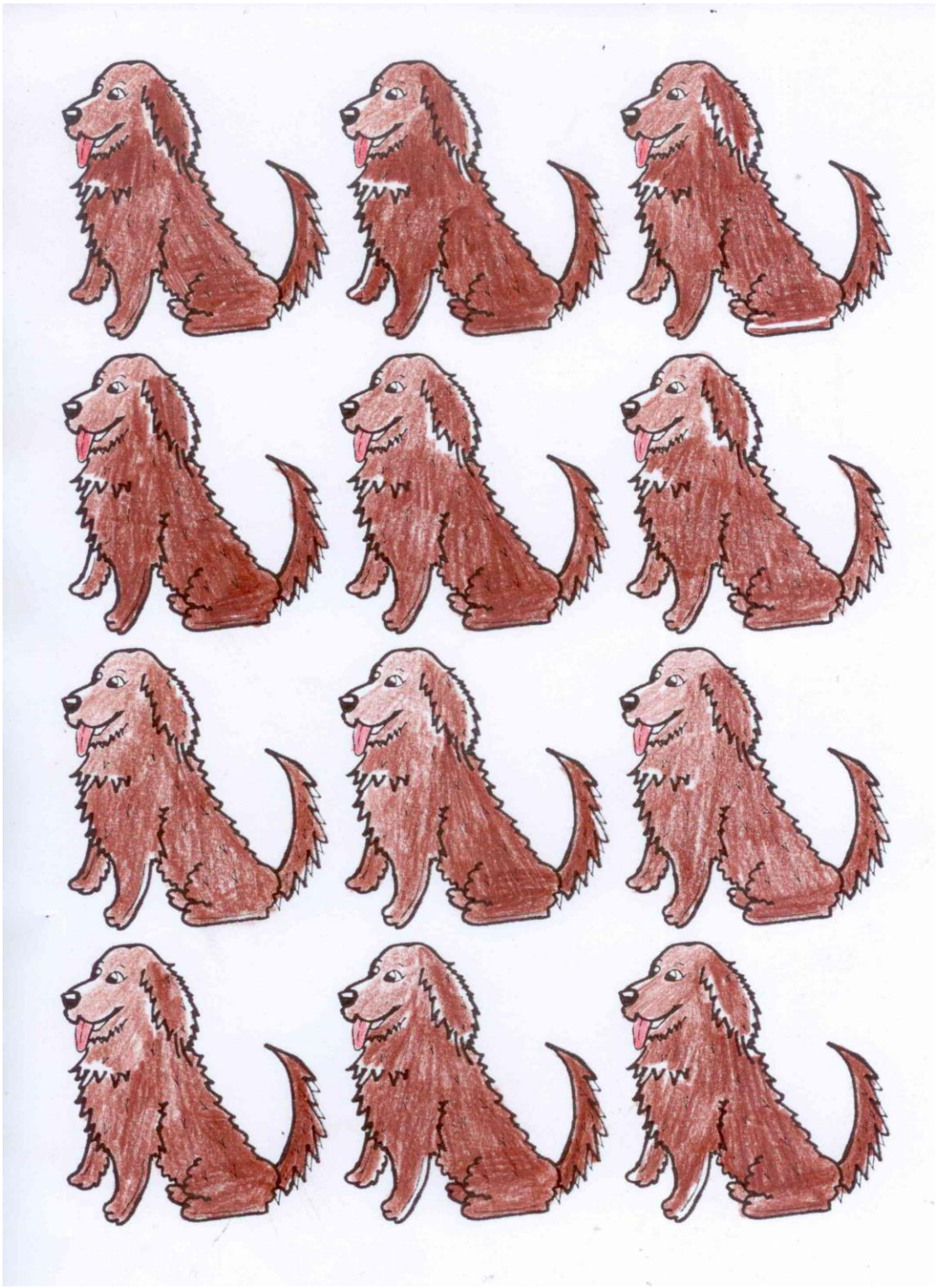
20H – NAŠE VAŠE (Foto autor)

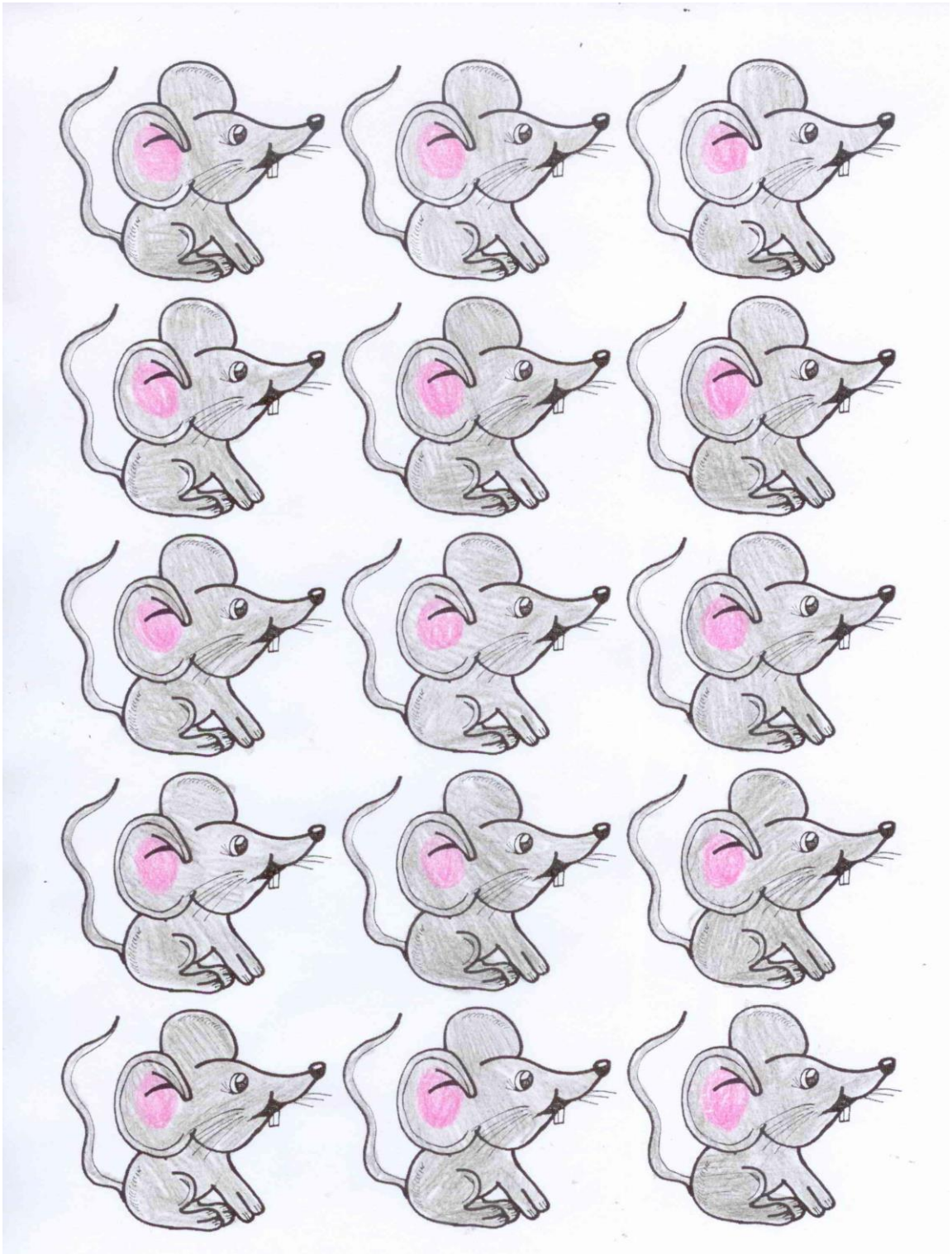

Příloha 4: Materiály k hrám

3H – ČELENKOVKA (Foto autor)

17H – KOUZELNÉ BRÝLE (Foto autor)

